

No:3 Kenan Çabel
(Çizen ve yazan)
Sivas Gözablari

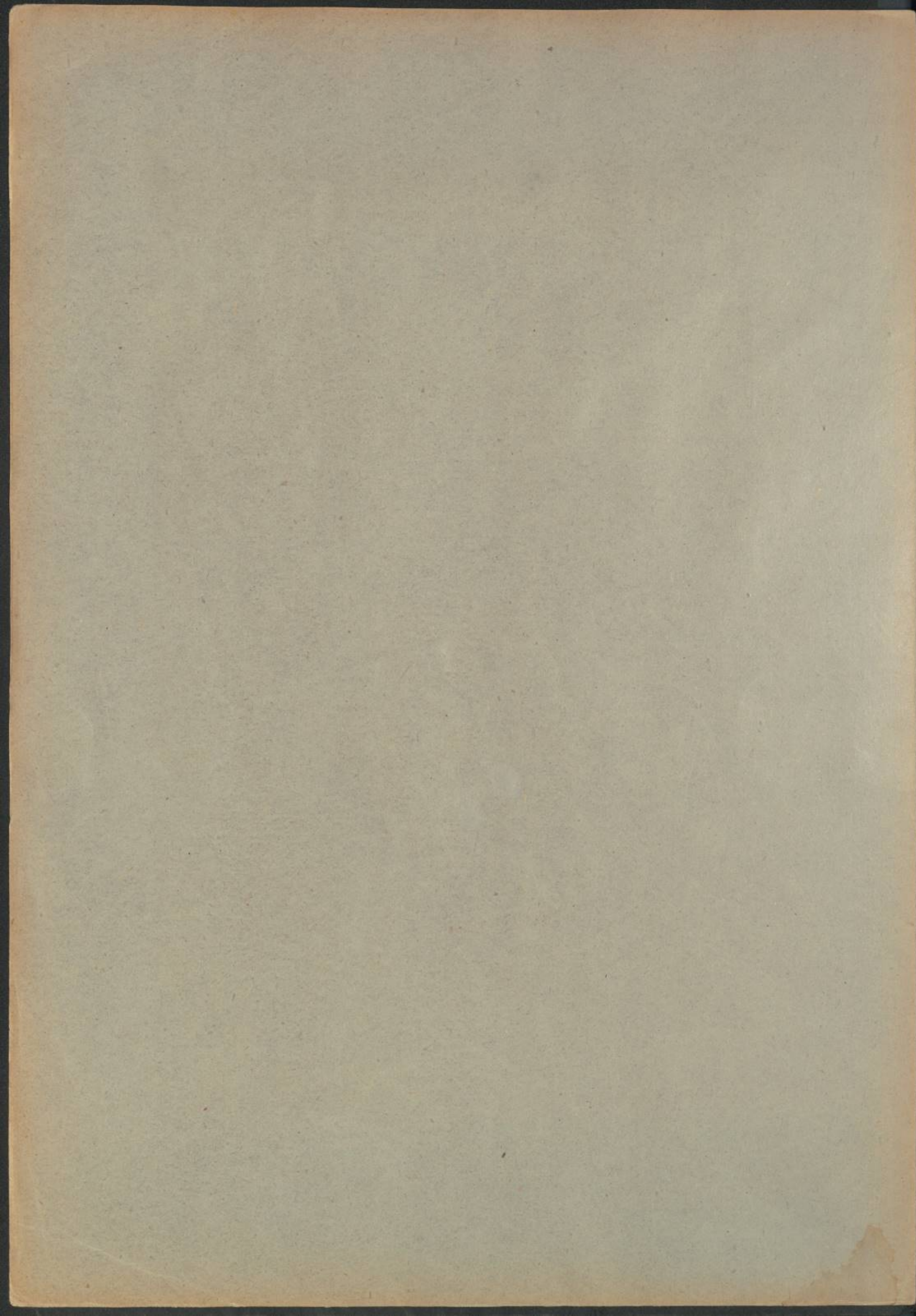
727

SİVAS

KÖY

ÇORAPLARI

ÖN SÖZ

Memleketimizde kadın el sanatları, arasında en fazla örme işlerine tesadüf edilir. Köyde veya şehirde olsun bir kadının ev işleri dışında boş kalan zamanlarını faydalı geçmesini bu işler sağlamaktadır.

Örme işleri genel olarak yapıldıkları araçlara ve kullanılan malzemeye göre kalın ve ince olarak iki kısma ayrılır. İnce örgüler iğne, tığ, mekik gibi araçlarla yapılır. Malzemeleri ipek ve pamuktan muhtelif renklerde ince ipliklerdir. Kalın örgüler ise şişlerle örülür; malzemelerini yün, pamuk, ve keçi kılları teşkil eder.

Köy kadınları arasındakalın örgülerden çoraplar başta gelen işlerden sayılır. Esasen çoraplar çarşıdan satın alınmaz. Her ev ördüğü çorabı giyer.

Kalın örgülerde iki ve beş şişle yapıldıkları için ayrıca iki kısma ayrılır. Bunlardan beşşişle çorap ve eldivenler; iki şişle çorap ve eldivenler dışında giyime ait kazak, süeter, atkı... gibi eşyalar örülür.

Çoraplar düz ve nakışlı olmak üzere başlıca iki nevidir. Düzler, malzemelerinin Tabii renginde olur. Nakışlılar ise muhtelif renklerde; motifleri ihtiva ederler. Bunlardan gerek düz ve gerek nakışlı olanlar bölgeden bölgeye değişmekte ve her

ikisinin de ayrıca nevileri bulunmaktadır.

Nakışlı çoraplara genel olarak orta anadoluda daha fazla tesadüf edilir. Bu çorapların motif ve renk bakımından arzettikleri kıymetleri kadar bu bölgelerden her köyün gelenek halinde muhafaza edegeldiği bazı şekil ve renk özellikleri taşıması da dikkate değer.

Ankara ve derlemenin yapıldığı Sivasta şehire inen köylülerin hangi köyden olduklarını çoraplarından anlamak mümkündür. Sivasta bu özellik daha geniş bir ölçüdedir. Meselâ: Bazı köylüler arasında evli, bekâr, yeni evlenmiş olanlarla çoban, arabacı ve büyük arazi sahipleri yanında çalışan işçileri çoraplarından ayırdetmek kabildir. Diğer bazı köylerde ise aynı kükten olan bir ailenin aynı renk ve şekillerle örülmüş çorap giydikleri de görülür.

Uzun bir araştırma neticesinde elde edilmiş örneklerle meydana getirilmiş olan bu eser, Sivas şehri civarındaki köylere aittir. Bu geniş bölgede giyilen çoraplardaki renk ve motiflerin terkip edilişlerine göre gösterdikleri en karakteristik şekiller tesbit edilmiş ve tezyini mahiyetlerinin belirtilmesi için motiflerin nevilerine ait genel bilgi verilmiştir. Ayrıca bu motiflerin isimlerini açıklayan bir cetvelde eserin sonuna eklenmiştir.

SİVAS ÇORAPLARINDA MOTİFLER

Giyime ait bir eşyanın muayyen maksatlara cevap verecek bir şekilde süslenmiş olmasına ilk defa Sivas çoraplarında tesadüf edildi. Bu maksatlar san'at güzelliği içinde ifadesini bulmuş ve böylelikle bir eşyanın temin ettiği ihtiyacın üstüne çıkarılmıştır.

İptidai usullere göre hazırlanmış bir malzemenin basit araçlarla işlenerek fikrî ve ruhî bir ifadeye vasıta yapmak kudretini gösteren mütevazî bir köylü kadınının elidir. Bu kadının başardığı diğer işlerden bir çoğu gibi bunlar da kendi muhitleri içinde tanılakalmış ve büyük bir ihmalin karanlığından henüz aydınlığa çıkarılamamıştır.

Halbuki bir çok san'at ve medeniyetlerde hisesi olan ve ayrıca mustakil bir san'at ve medeniyete sahip bir milletin san'at varlığında bu kadının da emeği vardır.

Sivas çoraplarını bu meyanda göstermekle millî bir san'at geleneginin çok eski zamanlarına kadar gidebilmek fırsatı bulunmuş olur.

Süsleme san'atlarının hiçbir şubesi diğerinin tesirinden uzak

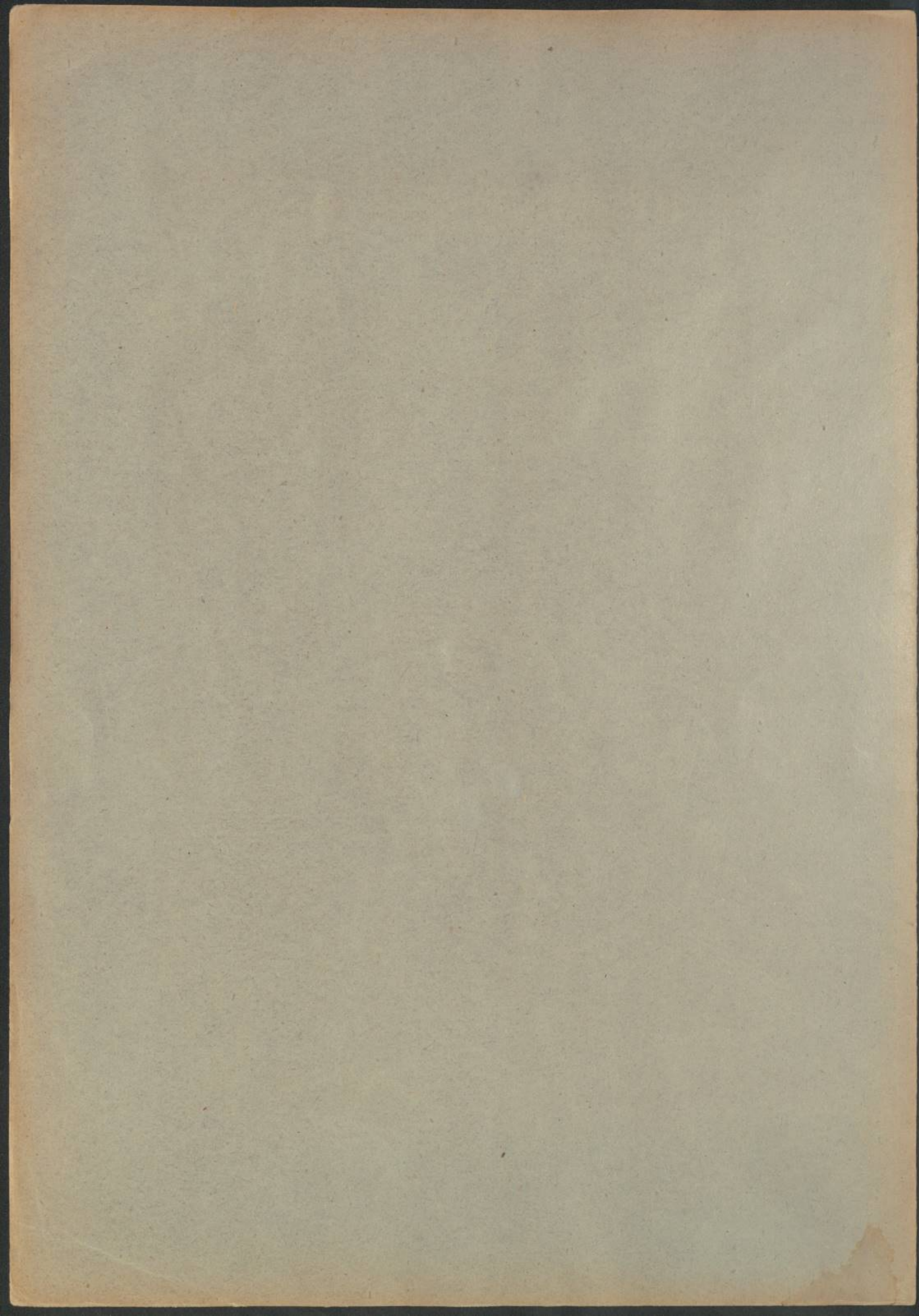
kalmış değildir. Gayet tabii olan bu olaydan en az faydalanmış olarak Sivas çoraplarındaki motifleri göstermek mümkündür. İçlerinden ancak pek azına halı ve kilimlerde tesadüf edilir. Diğerleri örücülerin şahsî buluşlarından ibaret olup zamanla muhtelif ellerde işlene işlene gelişerek çeşitleri çoğalmıştır.

Türk süsleme san'atlarında motifler işlendikleri eşyaların işçiliklerine göre muhtelif üslûplar arzeder. İslâmiyeti müteakip zamanlarda mimariye ait süsler de dahil olmak üzere bu üslûplar yedi tarihî devreye ayrılmıştır. (1)

Bu devirlerde kullanılmış olan motiflerden birçoklarına halıda, çinide, kumaşlarda, tahta oymalarında, ^Htesip ve el işlemelelerinde az bir farkla aynen kullanıldığı müşahade edilir. Çoraplarda ise bunlara tesadüf edilmediği gibi motif nevileri de baha çeşitlidir. Bu bakımdan çoraplardaki motiflerde bu motiflerin terkip edilişlerindeki özelliği yukarıda işaret ettiğimiz tarihî üslûplar arasında tali bir üslûp olarak göstermek te mümkündür.

Çoraplara ilk bakıldığı zaman üzerlerindeki süsler halı ve kilimlerdeki işlenişlerine benzeyen bir manzara gösterir. Ancak iyi bir

(1) Tarihî motiflerimiz hakkında fazla malûmat almak için bak: Celâl Esat Arseven (San'at ansiklopedisi) Cilt 2 .

inceleme neticesinde aralarındaki bariz fark anlaşılır.Yalnız bazı çorapların zıllı,cicim gibi çok ke- re iki kişi tarafından dokunup ki- lim ile kumaş arasında bir nevi do- kumalara benzeyenleri vardır. Bu nevi çoraplar kilimlere benzerler ve örneklerine Sivas çorapları a- rasında pek az tesadüf edilir.(11)

Çorap işleri bazı bölgelerde erkekler tarafından ^{do}yapılır.Fakat bunlar daha ziyade düz ve basit ör- gülerdir.Ayrıca şehir kadınları ta- rafından da köylü çorapları imal edilerek pazarlarda satışa çıkarı- lır. Bu çoraplar köylüler tarafın- dan giyilen modellerin aynıdır.Ba- zı bölgelerde de köylü kadınları tarafından örülerek pazarlara geti- rilmiş çoraplar da görülmektedir.

Bunların müşterileri çokluk- la şehirde yaşayan köylülerdir.

Çoraplara ait malzemeler es- kidenberi bilinen usullere göre köylü kadınları tarafından köyde hazırlanır.Tarla ve ev işleri dı- şında yapılan bu hazırlıklardan sonra her fırsattan istifade edi- lerek örülür.Bazı yerlerde bu iş- leri kış günlerine bırakıldığı da görülmüştür.Böyle zamanlarda her kesin elinde örgüleri olduğu halde bir evde toplanır ve eğlenceli bir

hava içinde çalışırlar. Böylelik- le yeni başlayanlar veya hiç bil- meyenler bilenlerin yanında yer alır ve ancak ağızla yapılan ta- riflerle örgü ajur ve neyileri öğ- renirler.

Her mevsim tekrarlanan bu ça- lışmalar sayesinde eski motiflerin yanına yenileri ve eski terkipler- den başka türlerini katılır. Çok zaman yeni buluşlar gizli tutulur. Ya bir düğün gününde teşhir edilen cihaz eşyaları arasında yer alır veyahut hediye edilmek suretiyle meydana çıkar. Bu yeni buluşlar güzelliği nisbetinde ilgi uyandı- rır ve beğenenler tarafından kopye edilerek yayılır.

Tarhi süslerimizdeki motifler dışında bunları başlıca yedi nevi içinde toplamak mümkündür.Onlar- da şunlardır.

1- Sembolik motifler.(Sanatçı- nın ruhi hayatına ait duygular.Neş'e elem,aşk,hasret,inkisar,ve muhte- li kaprisleri ifade eden şekiller.)

2- Çiçek ve meyveler.(Çoğun- lukla mahalli çiçeklerle mahalli meyvelerin istilize edilerek mey- dana getirilmiş şekilleri .)

3- Hayvan şekilleri.(Karıncı, pire,kuş,yılan,deve... gibi hay- vanların istilize edilmiş şekille- ri.)

Bunlar arasında eski gelenek-

(II) Sivas çoraplarına ait hazır- lanmakta olan ikinci ciltte bu ne- vi çoraplar hakkında daha fazla malûmat verilmiştir.

lere göre kullanılagelmiş olanlar da vardır.

4- Eşya şekilleri. (Bir kısmı küpe, ayna, bilezik, bel kemeri... gibi bir kadın tuvaletini teşkil eden şekillerle maşa, iskemle, ibrik... gibi ev aşılarının şekilleri.)

5- Mimari şekilleri ve ulaştırma vasıtaları. (Cami, Minare... gibi şekillerle şimendifer, uçak... gibi ulaştırma vasıtalarının şekilleri.)

6- Hazır motifler. (Kilim, kumaş, işleme... gibi süslü eşyalar üzerindeki motiflerden çıkarılmış örnekler.)

7- Tılsımlı motifler. (Uğurlu ve uğursuz olarak iki türüdür. Yerine göre kullanılıp muayyen benzerleri olmayan mücerret şekillerdir.)

Senbolik motifler yandım alamadım, yarım eller aldı, gönül çengeli, zamparın huyu, eli mektuplu... gibi adlar verilmiş şekillerdir. İçlerinde birbirine benzemedikleri halde aynı adı taşıyanlar da vardır. Diğerlerinden bazıları ifade ettikleri manayı kısmen belirtecek şekildedir. Birçoklarının adları ile aralarında hiç bir münasebet görülmez.

Bu motifler üzerinde durulması, çeşitli izahların yol açmaktadır.

Meselâ: Yandım alamadım motifini bir insan bir kızın gönül verdiği veya sözlü olduğu delikanlının başka bir kızla evlenmesi karşısında duyduğu hayal kırıklığının bir ifadesidir.

Buna benzeyen gönül maceralarına ait söylenmiş halk türküleri ve uydurulmuş masallar olduğu gibi ayrıca plâstik bakımdan küçük bir şekil ile de tesbit edilmiş oluyor.

İçlerinde eli mektuplu adı verilmiş motifte, erkeği askerde veya gurbette bulunan bir kadının beklediği veya aldığı mektubun hatıra ve heyecanını ifade ettiği manası çıkarılabilir. Belkide bu motifin bir postacıyı ifade ettiği de ayrıca düşünülebilir.

Beheri hakkında kat'i olmamakla muhtelif tahminlere yolaçması, bu şekillerin adlarına göre senboller arasında bir sınıf olarak sayılması uygun görülmektedir.

Çiçek şekilleri bütün süsleme sanatında olduğu gibi Sivas çoraplarında da tesağuf edilir. Bunlardan adları ile anılan yalnız güllere tesağuf edilir. Diğerleri elem çelenk, yaprak adları taşır. Gerek güller ve gerek diğer çiçek neveleri tanınmayacak bir şekilde istiliğe edilmiş olduğundan cinslerini tayin etmek mümkün değildir.

Meyvelerden çilek,ceviz,armut elma şekillerine çiçeklerden daha fazla tesadüf edilir.Bunlarda çiçekler gibi istilize edilmiş olmalarına rağmen karakterlerini tamamiyle kaybetmemiş bir haldedir.Yalnız elmalar ortalarından kesilmiş gibidir.

Hayvan şekilleri:Sivas çoraplarında kıvrım,deli kıvrım, adını taşıyan ve aslı yılan olduğu örücüler tarafından söylenen motiflerden başka kuş,pire ve karınca şekilleri çok kullanılmıştır.Ördek ayağı,ördek kanadı,kurt ağzı,kurt ayağı,kuş gözü ... adlar verilmiş olanlarda it izi,tavşan izi,keklik izi,sığır yolu... gibi şekillerde bu arada görülür.

Bunlardan pire,karınca ve yılan şekilleri tam olarak bir hayvanı bütün uzuvları ile beraber ifade eder.Diğerlerinde yalnız bir uzuv ; ve son motiflerde de yalnız izler ele alınmıştır.

Muhtelif milletlerin süsleri arasında tesadüf edilen hayvan şekillerini,hayvanlarda ilahî bir kudret tasavvur edildiği zamanlardan kalmış iptidai motifler olduğunu ve bazı itikatları ifade ettiği söylenir.

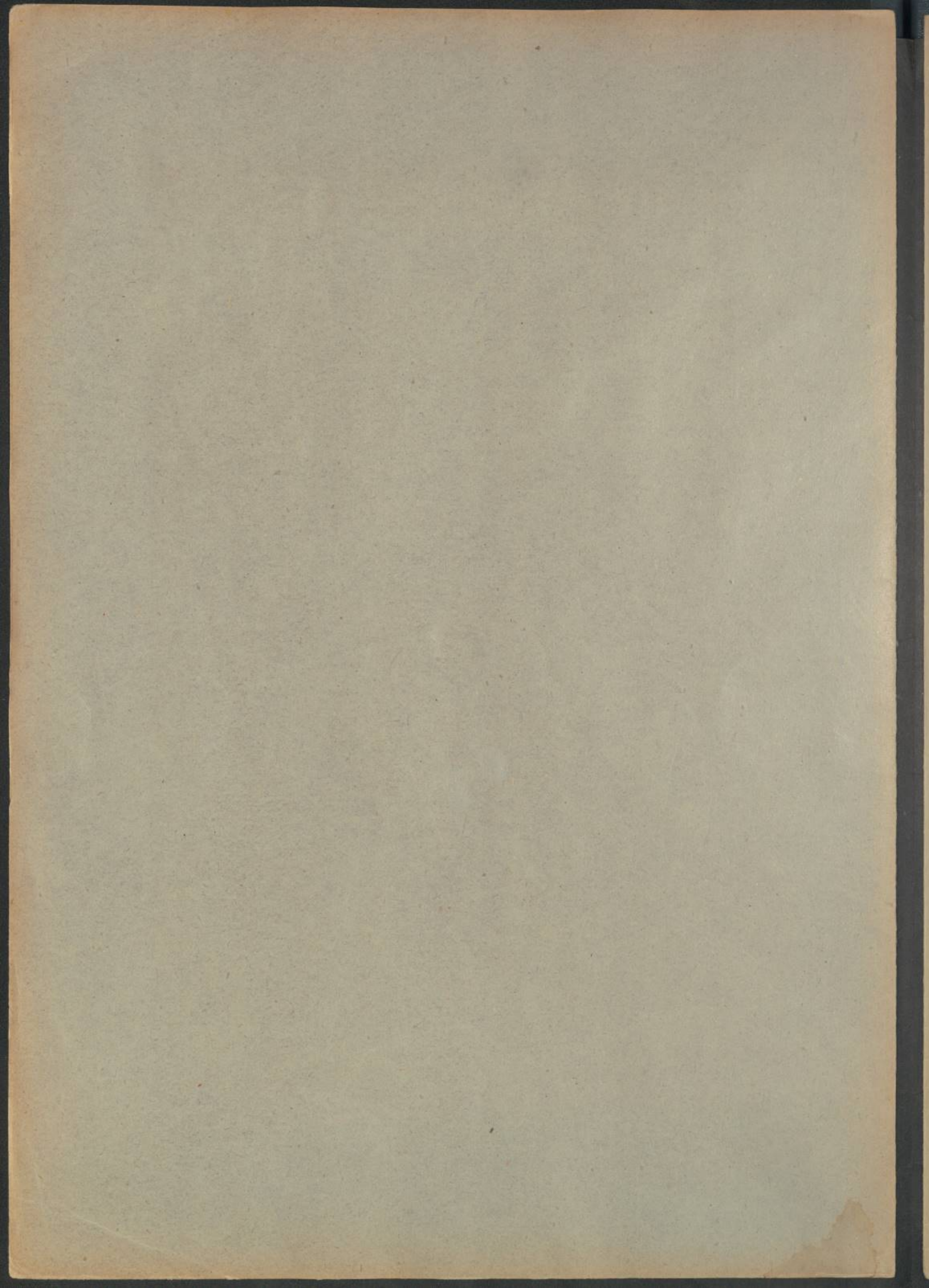
Sivas çoraplarındaki bu hayvan şekillerini böyle bir fikirden

uzak tutmak lâzımdır. Çünkü bu motifler natüralist bir görüşün bu günkü sanat telâkki ve anlayışın uygun plâstik bir ifade taşımaktadırlar.

Eşya motifleri: Kadın tuvaletini teşkil eden şekillerden en fazla küplere tesadüf edilir.Her köyde hatta her kadının örgüsünde özel bir itina gösterilmiş ve en güzel renklerle işlenmiştir. Aynı zamanda çeşitleri de diğer motifler arasında en fazlasını teşkil eder.Bel kemeri,ev eşyaları ile tarla işlerine ait araçların şekilleri bunların arasında ikinci derecede yer alır.

Mimarî eserler ve ulaştırma vasıtalarına ait şekiller: Anadoluda kavaklar ve minareler uzun bir yolculuktan sonra varılacak yerlerin ilk müjdezileridir. Binalar ve diğer tesisler bunlardan sonra görünür.Bu olayın bir yolcu üzerinde yaptığı tesirin minare motiflerinden kolayca çıkarmak mümkündür.Örücünün bunu duymuş olduğunu ve ayrıca dinî bir bağlılığın bu suretle de ifade edilmiş olması da muhakkaktır.Süsülûh tavan ve pencerelerde,güzel şeylere karşı olan dikkat ve alâkayı plâstik bakımdan gösterir.

Ulaştırma vasıtalarından şimşendifer,uçak şekilleridir.Bunları

motif olarak ele alınmasına,dekoratif bir anlayışta yeni temayüllerin bir ifadesi olarak mutlâa edilebilir.

Hazır motifler: Bunlar halı, kilim,işleme gibi süslü eşyalar üzerinden çıkarılmış örneklerdir. Çoraplara tatbik edildikleri zaman birçokları örgü tekniğinin icap ettirdiği değişikliğe uğramış olduğu halde nerelerden kopye edildiği taşıdığı adlardan anlaşılır. Kilim örneği,çevre nakışı,kumaş süsü... gibi.

Bu motifler için tam kopye demek te doğru değildir. Çünkü şekiller o kadar değiştirilmiştir ki, orijinalleri ile karşılaştığı zaman büyük bir değişikliğe uğradığı derhal göze çarpar.

Tılsımlı motifler: Bu şekiller örgü işlerinde tanınmaz veya bu işlerin bir geçim vasıtası yapan kadınlar tarafından bilinip bir sır halinde saklanmaktadır.Bunun nasıl bir geleneğe ve inanışa dayandığı bilinmemektedir.Hamile bir kadının kolaylıkla doğum yapmasını temin edeceğine inanılan bir çoraba,bu kadınlardan birinde tesadüf edilir.Ara bozma veya yapma gibi gönül işlerine yaradığına inanılan bazı şekillerde bu meydana

tesbit edilmiştir.

Yukarıda izahına çalışılmış olan motifler dışında bazı izahatı ayrıca (motiflere ait cetvel)de açıklanmıştır.

MOTİFLERİN ÇORAPLARA TATBİKİ

Çoraplar, başlıca üç formda örülmüş olup bunların üzerine motiflerin tatbik ediliş usullerine göre beş nev'e ayrılır. Bu nevilerin özel adları olduğu gibi ayrıca tatbik edilmiş motiflerin adlarını da taşırlar.

Bu neviler yukarıda şemalarında görüldüğü gibi şunlardır:

Lâstikli çorap, Kürk veya Yürük çorabı, dizge çorap, kınalı çorap, düz boy çorabı.

Lâstikli çorap: Kadınlar tarafından giyilmektedir. Çoklukla küçük motifler tatbik edilmiştir. Bu şekiller koncun ön ve arka kısmını

tamamiyle kaplar.Koncun iki yanından bir veya paralel iki çizgi koncu ikiye böler.Topuk ve taban kısmında motifler değişir.Fakat diğerlerinin örüldüğü renklerde örülmek suretiyle aralarında bir münasebet temin edilmiş olur.

Bu çoraplarda zemin koyu ise, motifler açık.Zemin açık ise motifler koyudur.Renklerin miktarı ikiden dörde çıkar.Gerek renk ve gerek motifler bu çoraplarda büyük bir sadelik içindedir.

Kürk veya yürük çorabı:Diğerleri arasında kısaliği ile ayrılır nakışları çoklukla birbirine paralel yatık sulardır.Bazılarında bu sudan dik olur.Topuk,taban ve burun kısımları esas şekillerden başka örneklerle örülmüştür.Fakat renkleri lastikli çoraplarda olduğu gibi.Bu nevi çorapların bazılarında da ayağın üst kısmına tesadüf eden yerlerinde ayrı nakışlar görülmektedir.

Bunlar kadın ve erkekler tarafından giyilir.Bazılarının kenarlarında kordonlar bulunur.Bu kordonlar ayağa bağlanmak suretiyle düşmemeleri temin edilmiş olur.

Dizge çoraplar: Bu çoraplar erkeklerle mahsustur.Kilot veya zibka pantolon giyenlerin ayağında tesadüf edilir.Dizlere kadar uzun ol-

duğu için ayrıca tozluk vazifesi görür.Düşmemelerini temin eden özel bağlar vardır.Bazılarında(çorap oyası) adı verilen ve bir nevi kordonlarla yapılmış oyaya benzenen ögülerle çorap ağızlarının etrafı süslenmiştir.Dizge adının verilmesine sebep dize kadar uzun olmasıdır. Bazı köylerde bunlara boy çorabı adı da verilir.Emx

Bu nevi çoraplar diğerleri arasında gerek nakış ve gerek renkleri bakımından daha fazla özenilmiş ve büyük bir itina gösterilerek örülmüştür.Konç kısmıⁿⁱ/muhtelif kenar ve orta süsleri kaplar.Ortalar çoğunlukla senbolik bir mana taşır.Bekâr,evli veya mensup olduğu aile,yaşadığı köy çoklukla bu orta nakışlardan anlaşılır. Kenar nakışlarının çeşitleri birçoklarında altıyı bulur.Renkler de nakışların çeşitlerine göre değişmektedir.

Taban,burun ve topuklar diğerlerinde olduğu gibi bunlarda da değişik motiflerle örülür.

Kınalı çoraplar: Kadınlara mahsustur bunlara ayrıca (belcek) çorabı da denir.Şemasında görüldüğü gibi kınalı adı burun kısmının daima kına renginde boyalı olması yüzünden;belcek te ayağın bilek kısmına tesadüf eden yerinde bir kenar süsünün bulunmasından ileri gelmektedir.

Konçları lâstikli olan bu çoraplar çoklukla yabii renkte olup nakışları konçlarına örülür. Esan o larak örülmüş bir kenardan sonra bazılarında ikiyi bulur. İkinci kenar çorabın lâstiğe yakın kısmındadır. Nakışlar bu iki kenarın tam ortasına tedadüf eder. Nakış nevi leri çoklukla dal şeklindedir. Bazen bu dallar yalnız bırakılmaz et rafına pire, karında... gibi küçük motifler işlenir.

Bu çoraplar köylerde giyildiği gibi ayrıca daha sade süslenmiş bir şekilde olanlarına Sivas şehir ve kasaba kadınları tarafından giyildiği görülür. Aynı şekilde örülüp üzerine renkli hiç bir motif işlenmemiş bir mevinede bunlar arasında tesadüf edilir.

Düz bôy çorapları: Erkeklere mahsustur. Dizge çoraplarının üst ve tabii renkte örülmüş olan diğer bir nevidir. Üzerindeki desenler muhtelif atlamalarla husule gelen boşluklar da ayrıca bindirmelerin aldığı şekillerle meydana gelmiştir. Bu örgü desenlerinin şehir kadınları arasında (ajur) adı verilir.

Çoklukla yaşlı erkekler tarafından giyilen bu çoraplarda, sayan dikkat örgü desenlerine tesadüf edilir. İçlerinde dantel kadam maharetle örülmüş olanları vardır.

ÇORAPLARDA RENK

Muhtelif renkleri bir araya getirerek güzel bir ahenk elde etmek zor bir san'attır. Her ne kadar bazı fizik bilginleri bu maksadı temin eden usuller meydana koymuş iselerde, renk ile meşgul olan sanat erbabının daha ziyade tecrübe ve dayana bazı usullerle buna ulaştıkları müşahade edilmiştir.

Çorap örenlerinde renk hususunda aynı şekilde ~~maxxx~~ bu işi başardıkları görülür. Onlar için fena renk yoktur. Malzemeler muhtelif bitkilerden istihsal edilen boya maddeleri ile iptidai usullere göre boyanır. Elde edilen renklerin çeşitlerine göre işler tanzim edilir. İçlerinde hangilerinin bir araya gelmesiyle güzel bir ahenk meydana geleceği, elde edilmiş ~~maxxx~~ renkleri üzerinden hesab edilir. Bir rengin çok zaman aynısını tekrar elde etmeğe -bu usullere göre- imkân olmadığı için ayrıca çok dikkat edilir.

Renklerin daha evvel hangilerinin solacağı, su, güneş gibi harici tesirle karşısında nasıl bir ~~tona~~ iktisap edeceği aralarında çok iyi bilinmektedir. İçlerinde tecrübeli yaşlıların çok kerre malzeme yi uzun müddet güneşte tutmak veya

asitli sulardan geçirmek suretiyle istedikleri tonları elde ettikleri görülmüştür.

Yeni bir çorapta renklerin de receleri zamanla değişmektedir. Bu-
eskiyinceye kadar devam eder. Böyle
likle renklerin umumi ahengi bozul-
madan devam eder.

Renk zevkini temviye eden ve
bu işlerde büyük yardımı olan halı
ve kilimler, örneği kadının daima gö-
zü önündedir. Her yerde kolaylıkla
tesadüf ettiği bu örneklerden fay-
dalandığı gibi ayrıca bazı renk
kapislerini bu küçük işlerle de
tatmin eder.

Çoraplar, millî giyimle de bü-
yük bir alâkası vardır. Bilhassa
Sivas köylü kadınları tarafından
muhafaza edilmiş elbiselerdeki renk-
lere uyulduğu ve genel bir ahenk
temin edildiği görülmüştür.

Renklere ait klâsik bazı esas-
lar arasında olan koyu tonların ü-
zerine açık; ve açık renkler üzeri-
ne koyu renkler kullanılmıştır. Bu
bilginin nasıl bir şuurla elde edil-
diği de ayrıca dikkate değer. Renk
hususunda soğuk ve sıcak renklerin
muvazeneli bir şekilde tevzii su-
retiyle bir ahenk elde edilmesi
keyfiyetinin büyük bir cesaretle
hesaplanarak yapılmış olması da, ü-
zerinde durulacak bir olaydır. Gü-
zel bir ahenk temini hususundaki

usuller arasındaki esas renk ola-
rak bir veya daha fazlası ele alı-
nır. Bunlardan ister soğuk ve ister
se sıcak olsun dâğır tali renkler
ele alınmış bu esas renklerin et-
rafına veya münasip yerlerine kon-
mak suretiyle temin edilir. Muhte-
lif esere tesadüf edilen bu usul-
lerin çoraplarda büyük bir ustalıkla
tatbik edilmiş olarak görmekteyiz.
Bazılarında tali olarak ele alın-
mış olanlar diğerlerinden esas renk
olarak belirlemektedir. Bu suretle el-
de edilmiş neticeleri izah etmek
için uzun sahifeler doldurmak lâ-
zımdır.

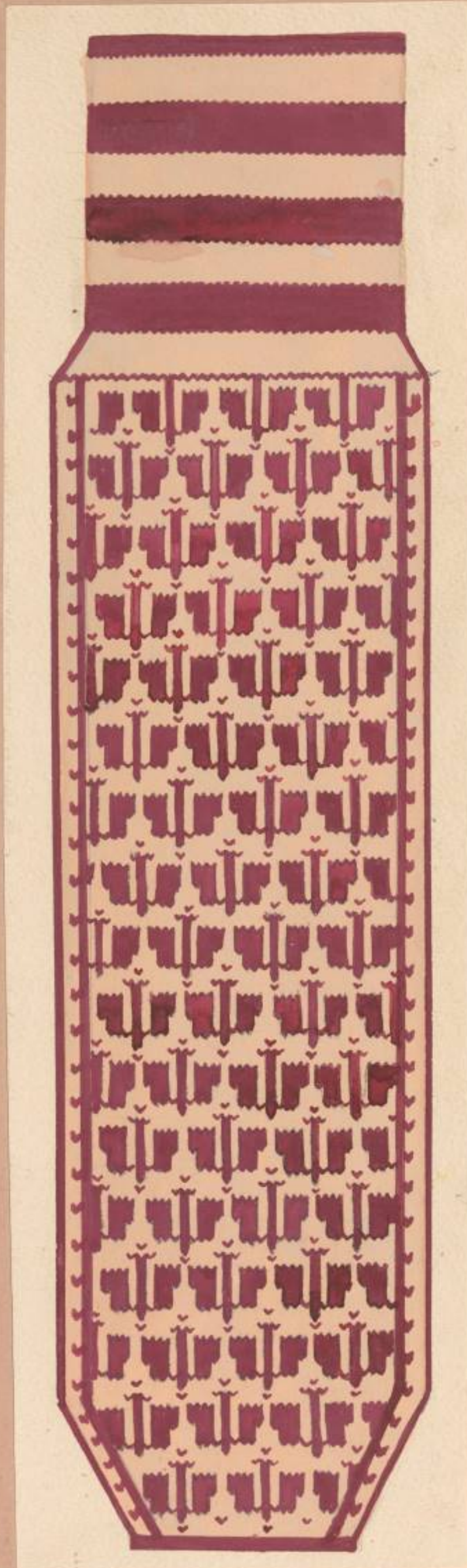
Renk husunda eski bir gelene-
ğin ve fitri bir istidadın temin
ettiği zevk, her örneğinin elinde ve
gözünde başka bir anlayışla meyma-
na çıkmıştır. Eseri teşkil eden ör-
nekler, bizi böyle bir zihniyet ve
anlayışa götürür.

Renklerin kendine göre bil di-
li vardır. Gözlerden süzülerek ruha
sinen bu dilden her kea san'at küll-
türüne göre anlar. Bu fertler için
olduğu kadar milletler için de ay-
nıdır. İsmi bir çerçeve içine alın-
mamış ve esestetik bilgisinin ölçü-
sünden geçirilmemiş eserler karşı-
sında verilen hükümler çok zaman
bir kat'iyet ifade etmekten uzak-
tır. Bütün bunlara rağmen çoraplar-
daki renkler, el müşkülpesent insan

larla san'at bilgisine sahip olan-
ları bile tatmin edecek güzellikte-
dir.

I. Deve Boynu

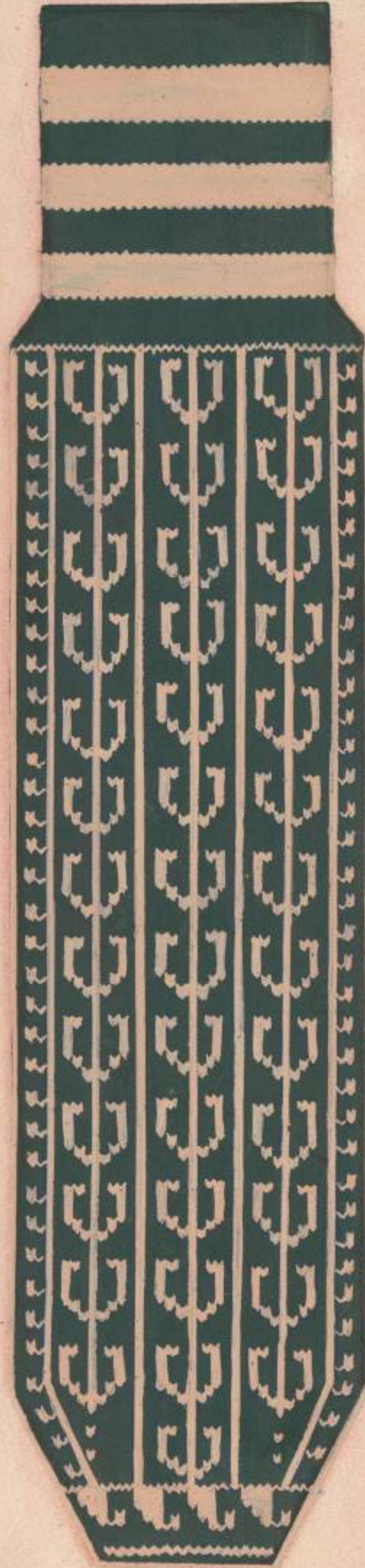
2. K peli

LASTIKLİ  ORAPLAR

3.İncilli KÜpe

KÜRT ÇORABI

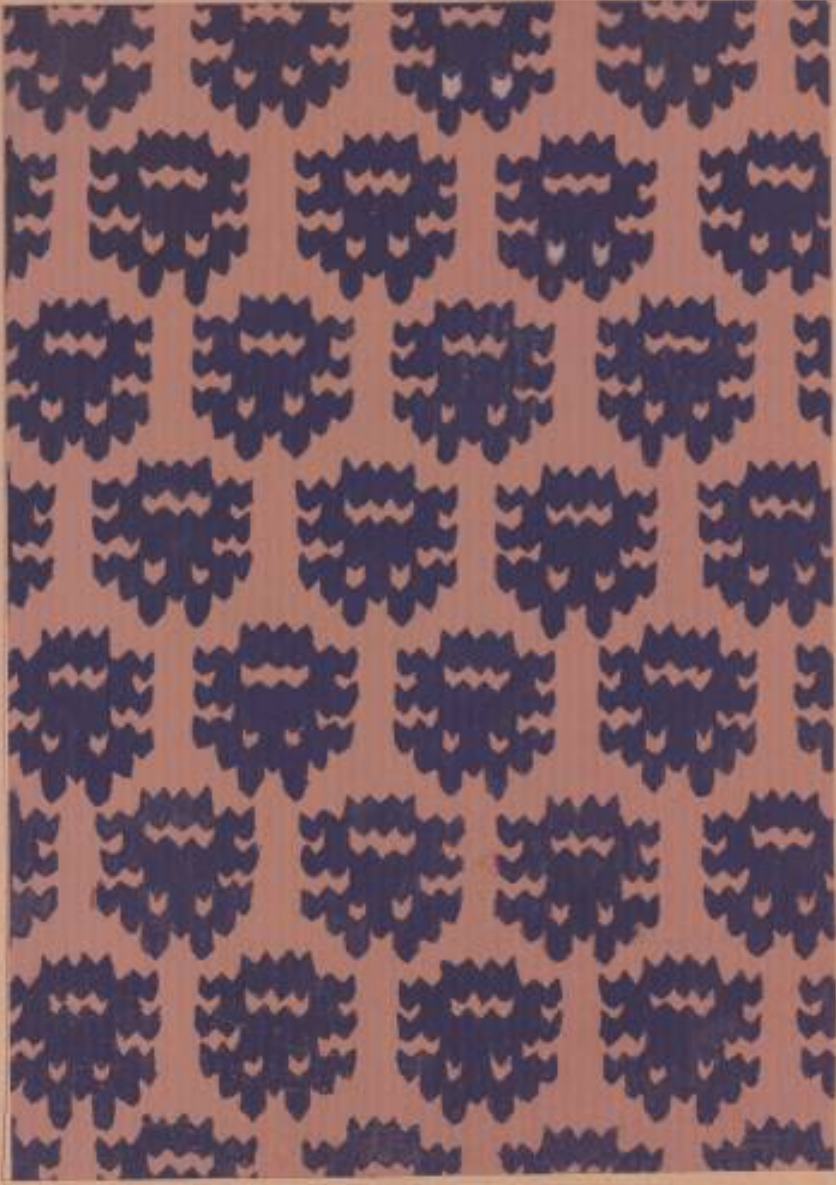
4.Bin Dalli

5. Aynalı

6. Zennare BÜYÜĞÜ

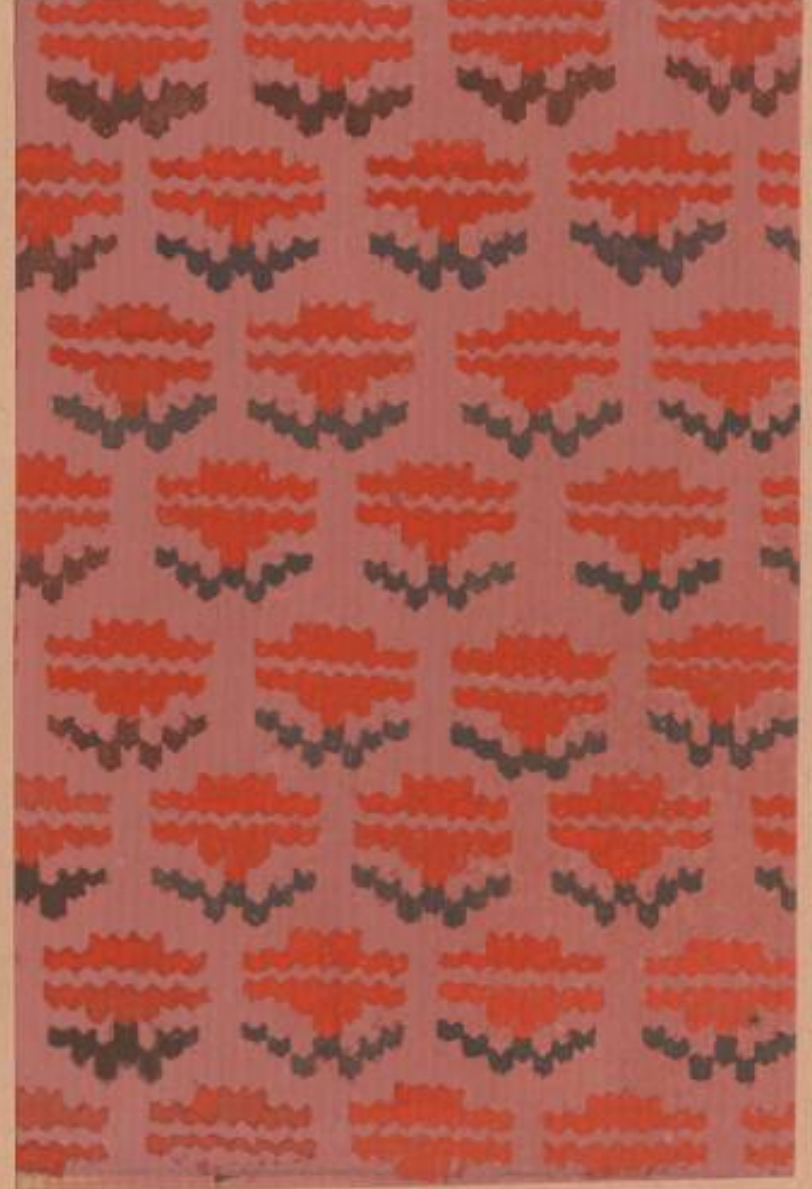
7.Ceviz Kıynacı

8.Küpeli

9.Cevizkiynacı

10.Salkım Küpe

II.Sünbül

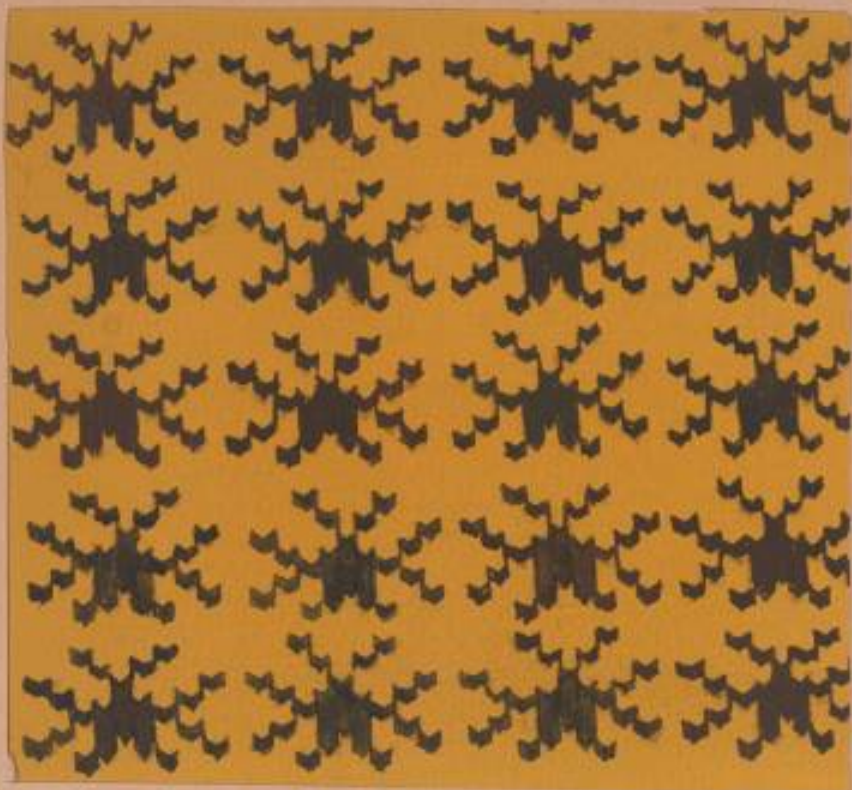
I2.Sambül

13
I3.Kuş Kanadı

I4.Küpeli

15.Yıldız

16.Marnus

17.Çelenk

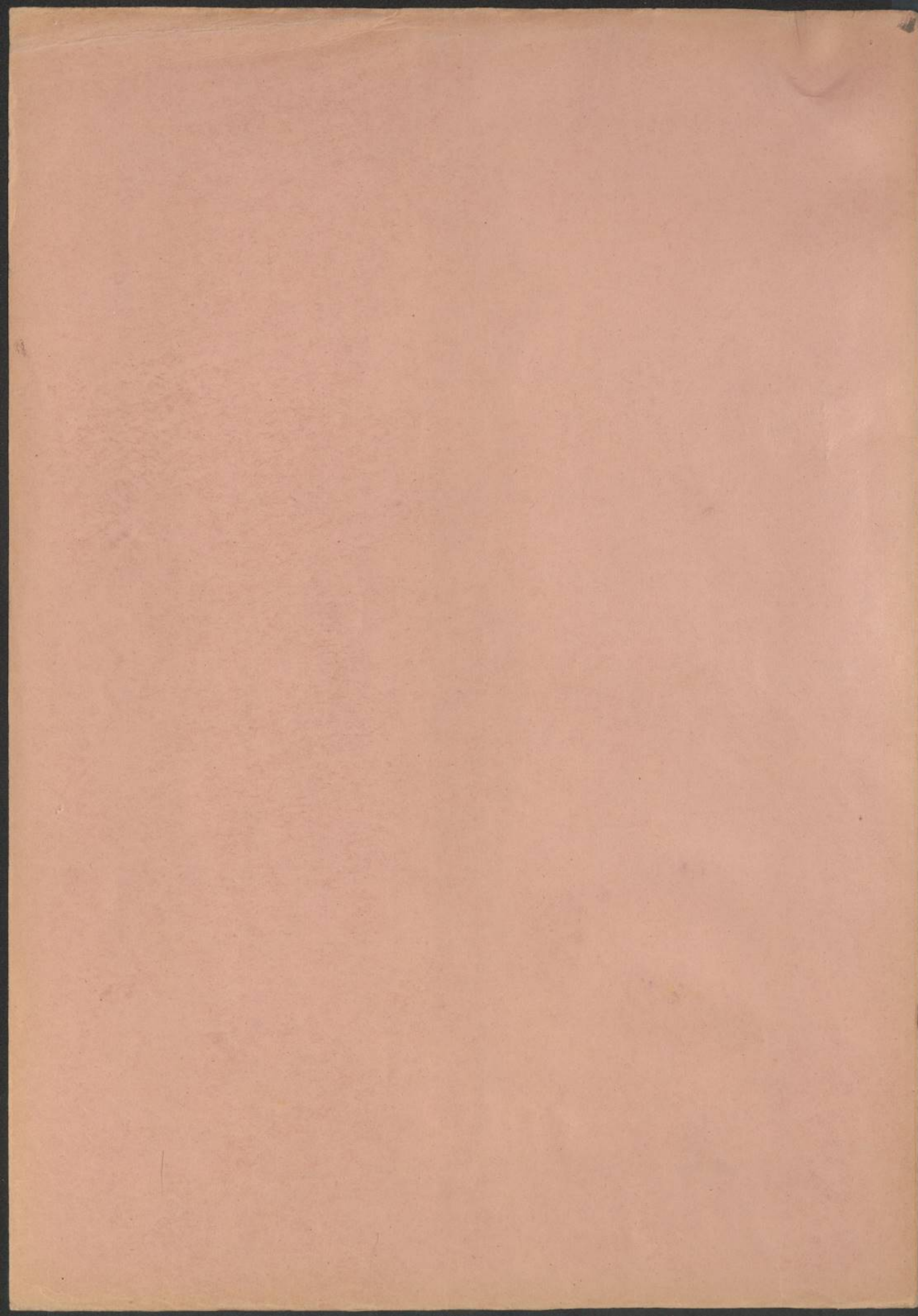
18.Deve Boynu

19.Elele Kızlar

20.Marnus

21. Bitik

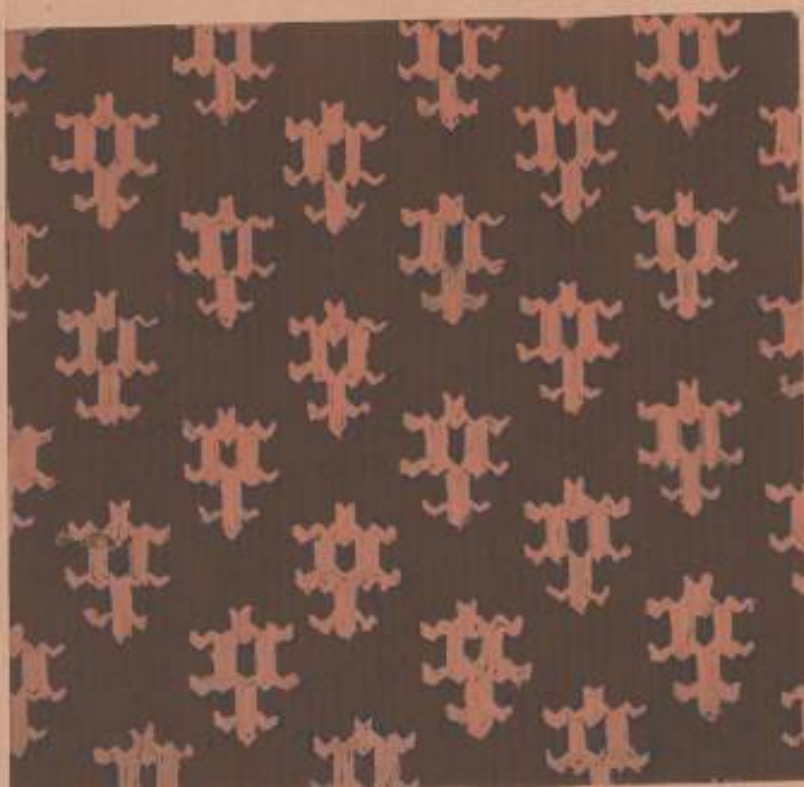
22. Muhabbet Qengeli

23. Tavan Orneyi

24. Sinek Kanadı

25. BÖCÜLÜ

26. Çilek

27.Beyit

28.Kuşkanadı

29.Sevai

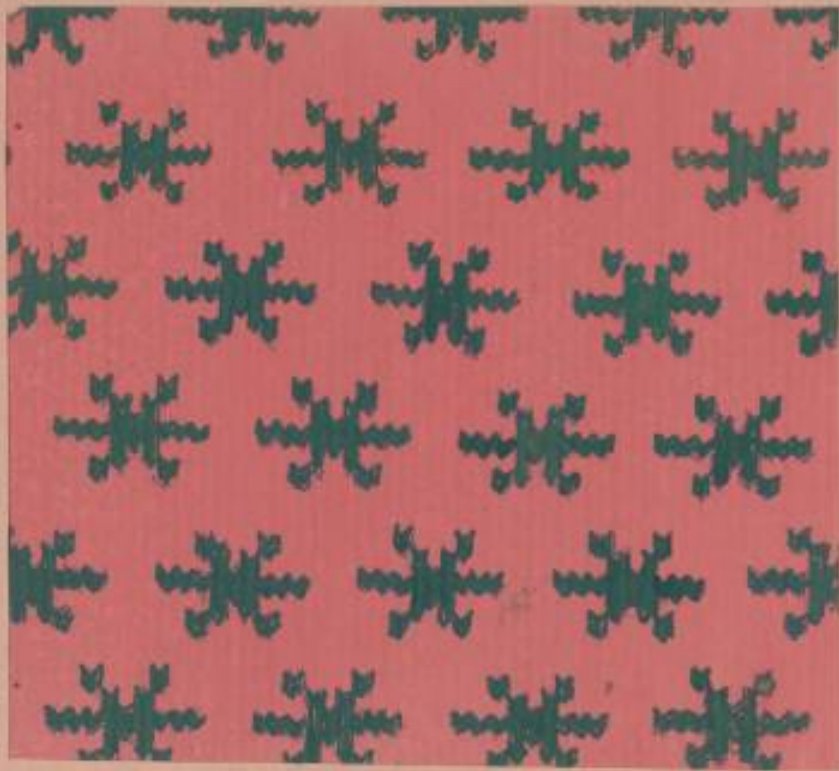
30.Ipıl

31.Belcek

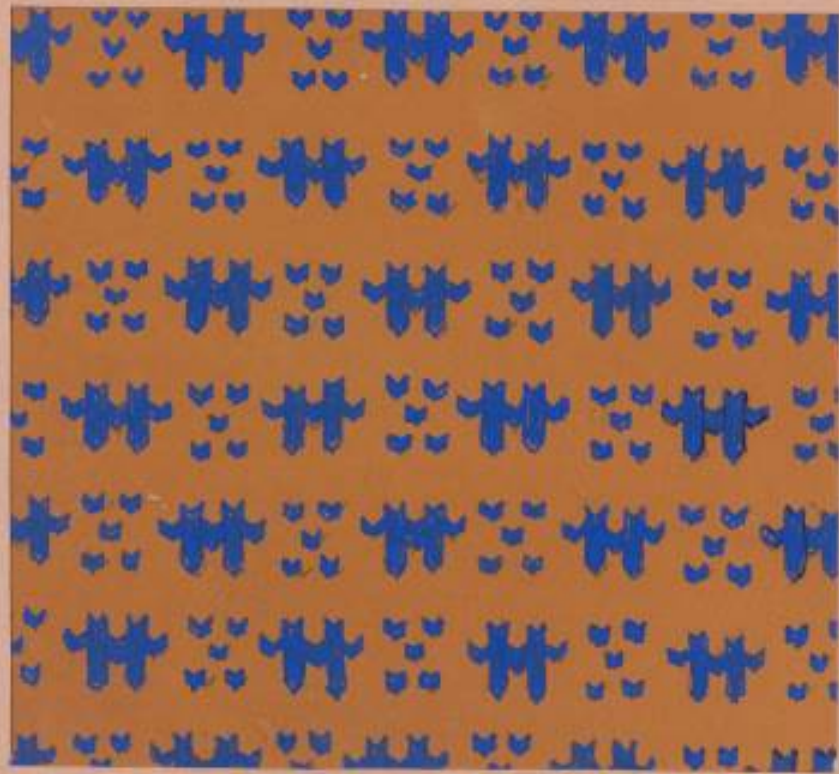
32.Kolkola Kızlar

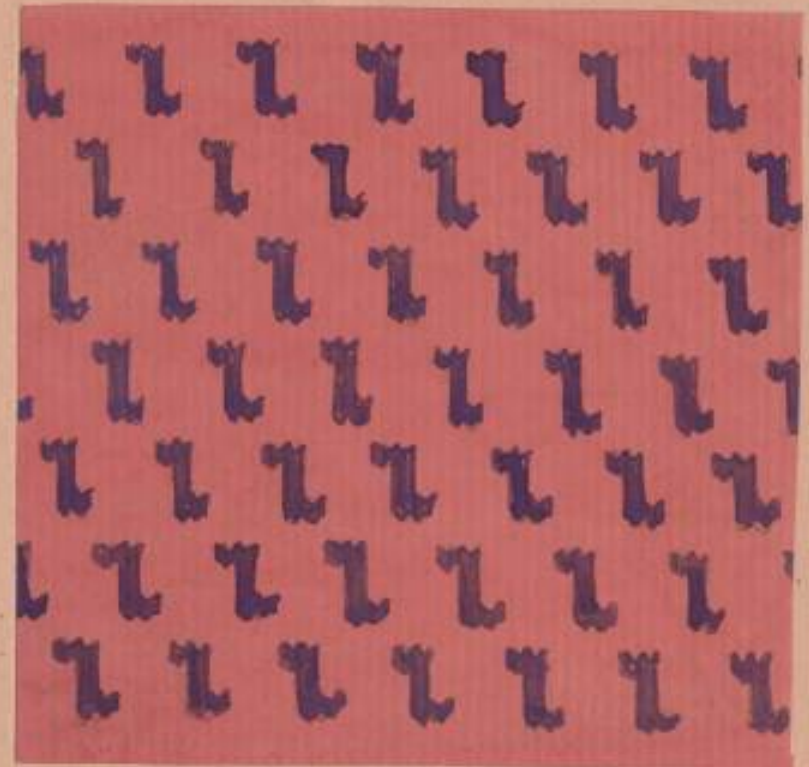
33.YILDIZ

34.BİÇİK

35.Kolkola Kızlar

36.Karınca

37.Satrançlı

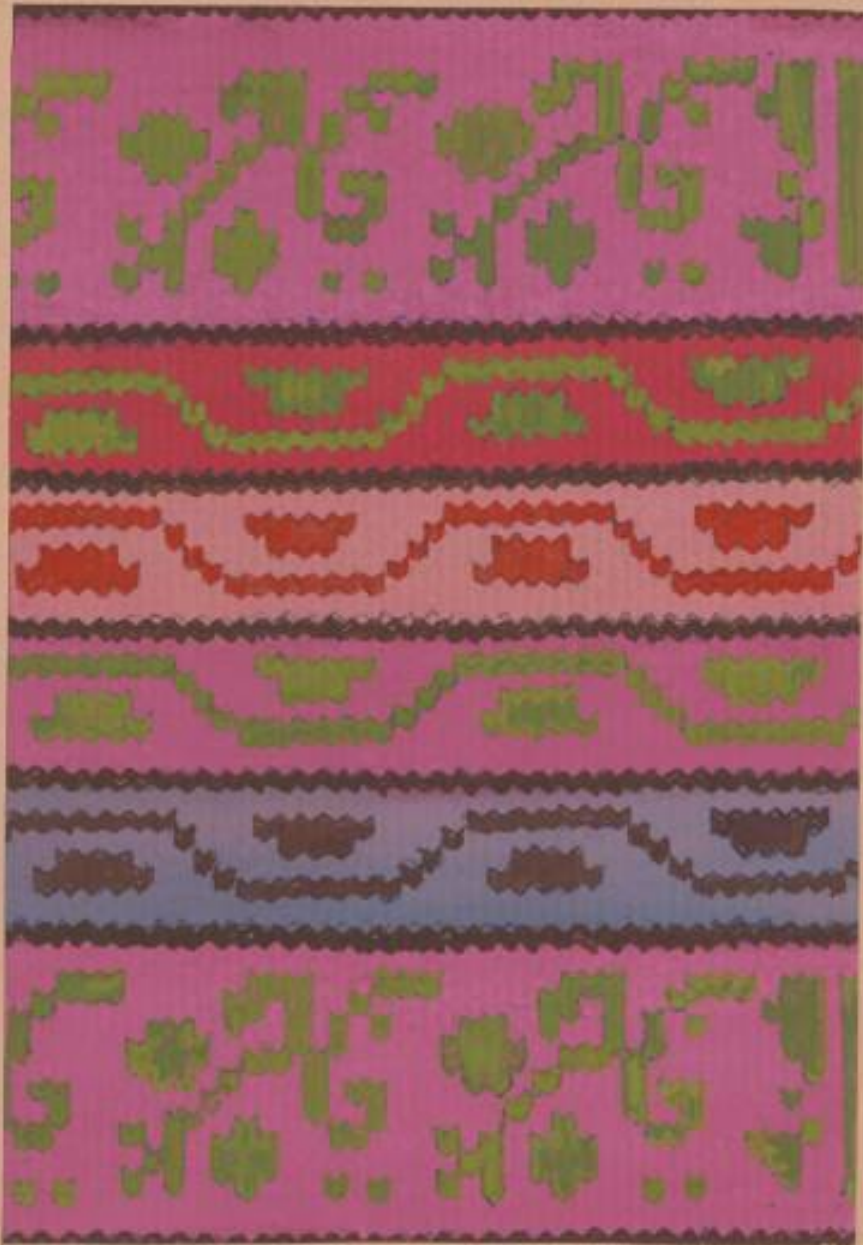
38.Muhaccere

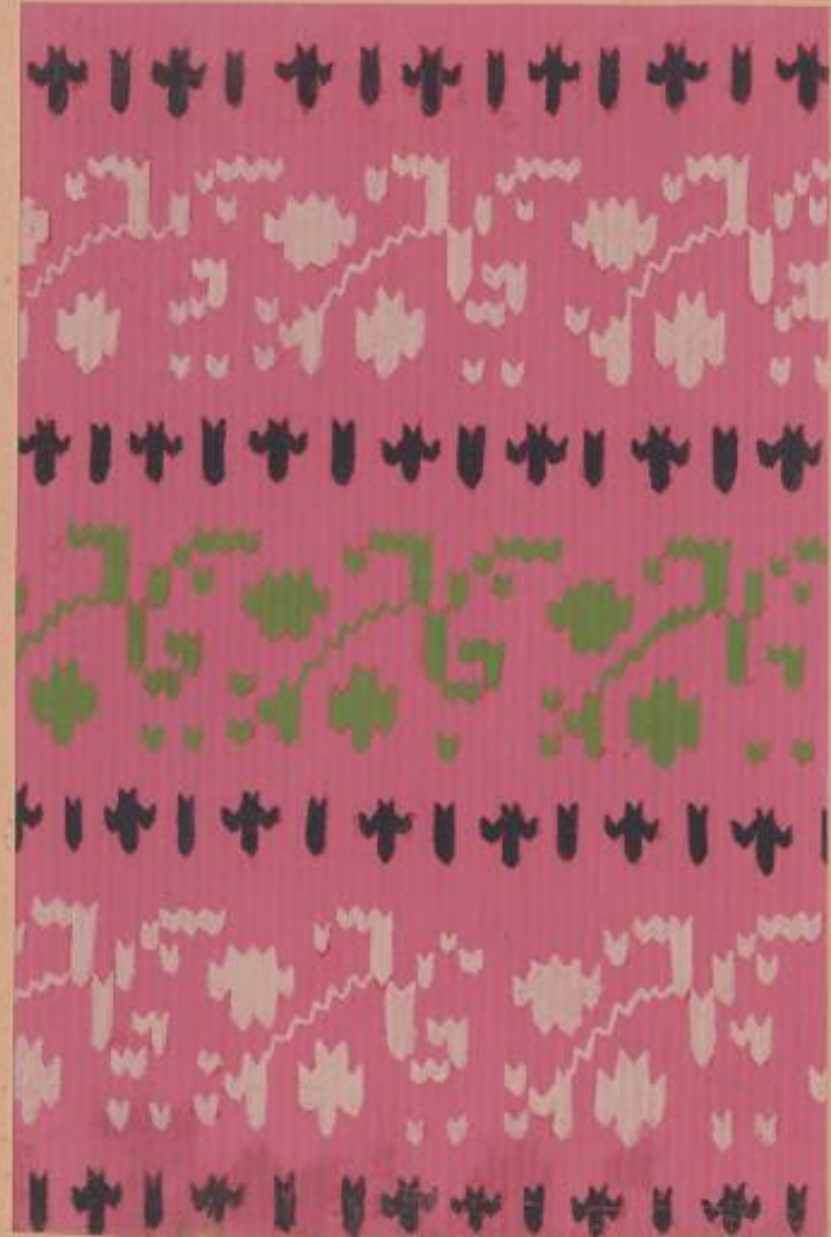
39.Yapraklıküpe

40.Sünbül

41.Çelenk

42.Sevai

43

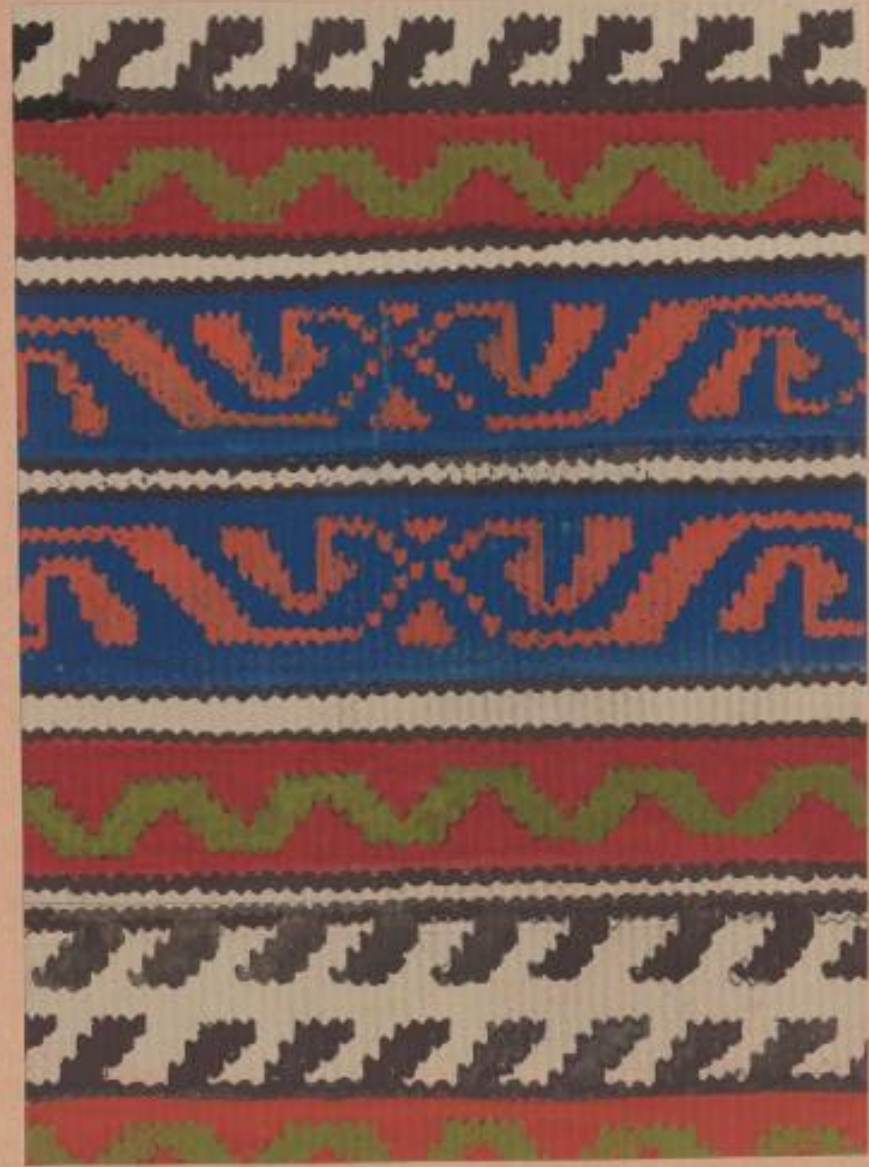

44.Hisar Diçi

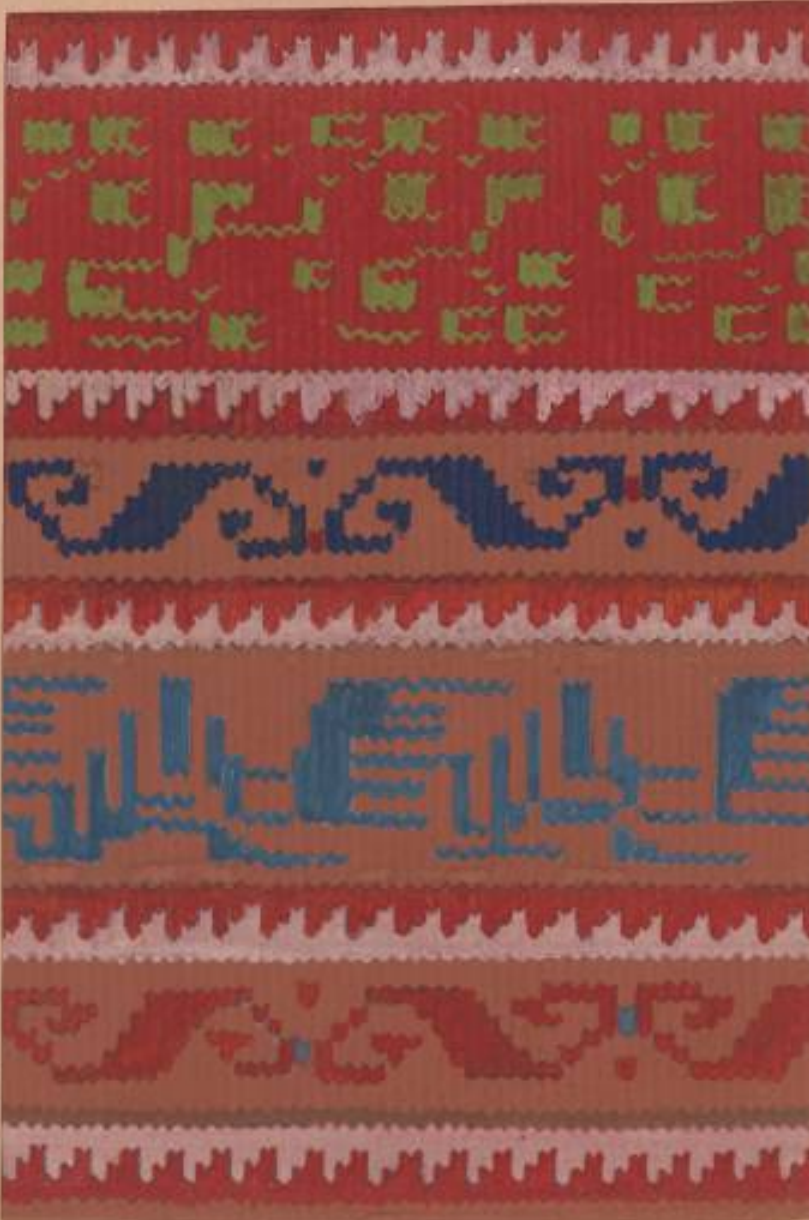
21

45. Ahyandam

46. Hisar Dişi

47. Vah Yandım

48. Kilim Örneği

49. Fespuskulu

50. Gönül Çengeli

51. Sarıncı Yolu

52. Belcek

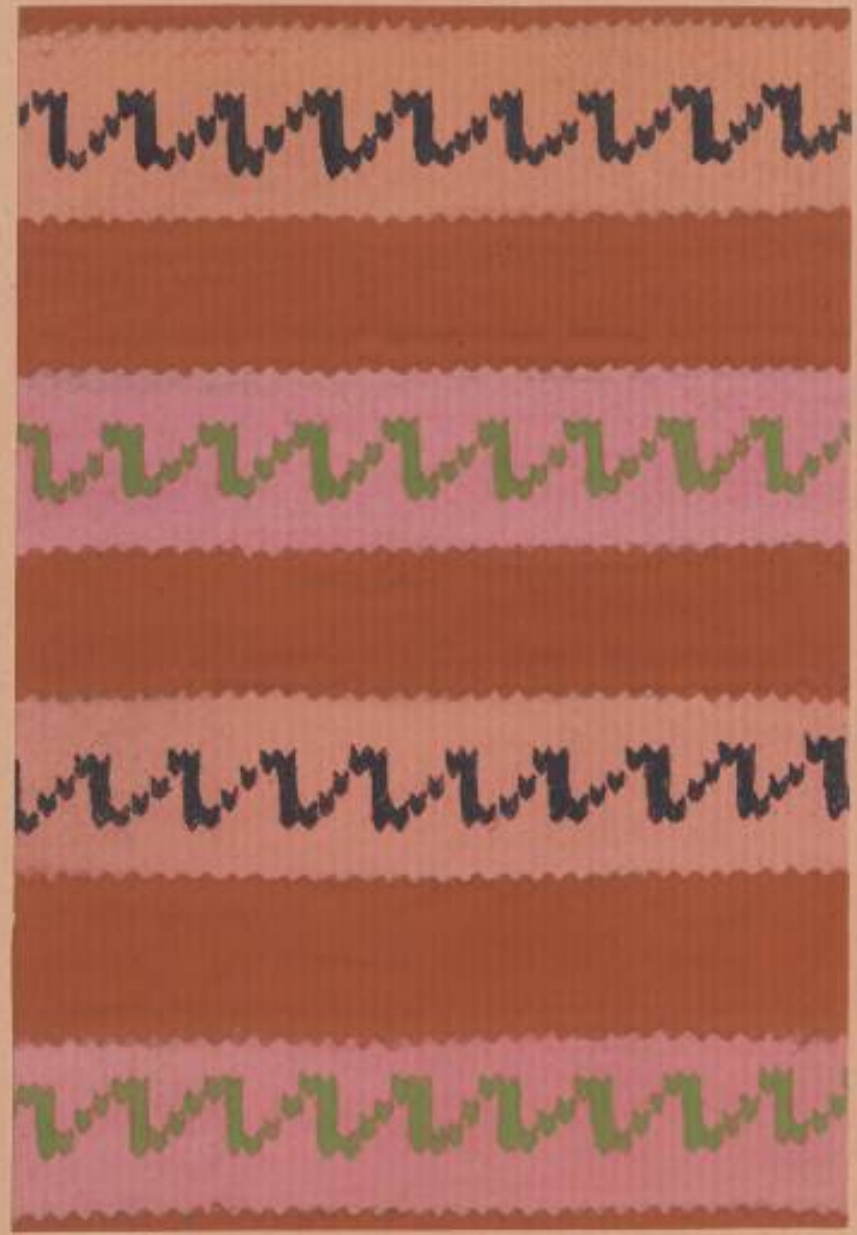
53. DÖKMEİ

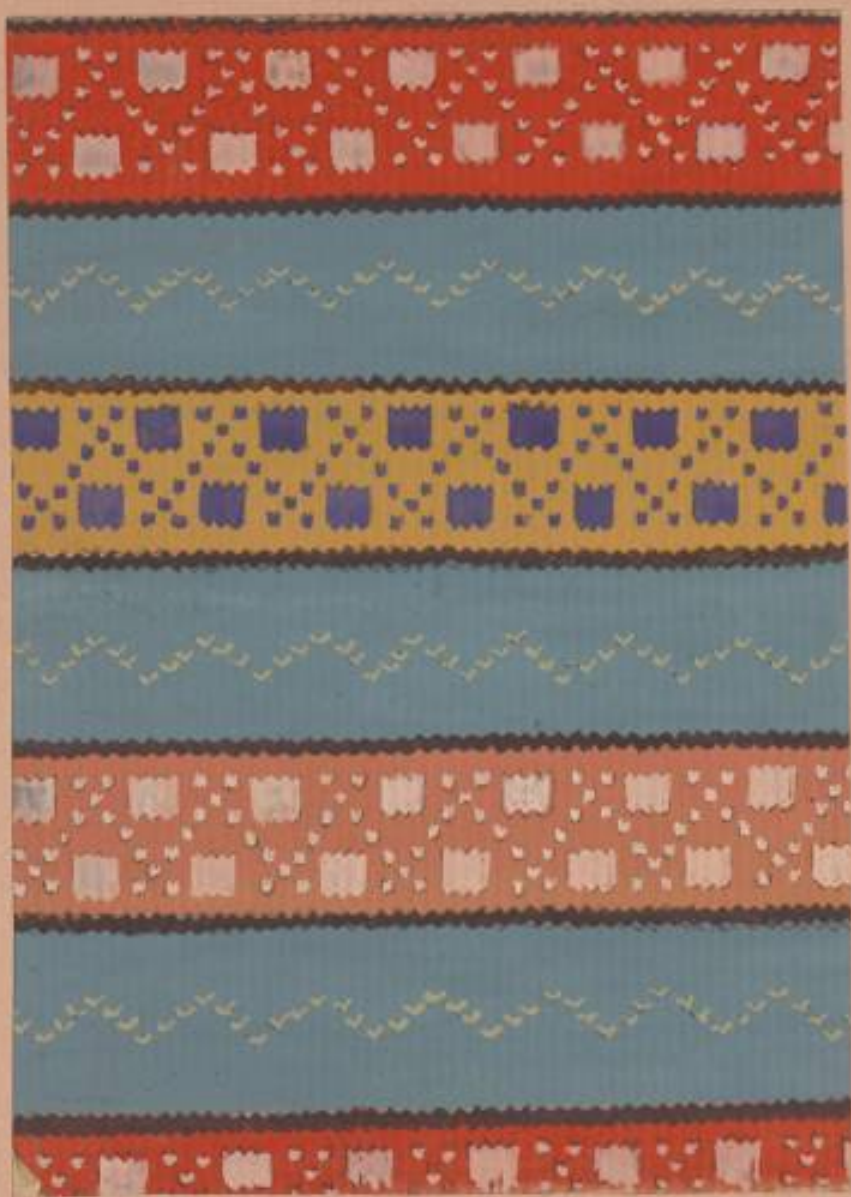
54. Kuş GÖZÜ

55. Lira Çeyreği

56. Sarıncı Yolu

57. Su YOLU

58. Elifbe

59. Dalli

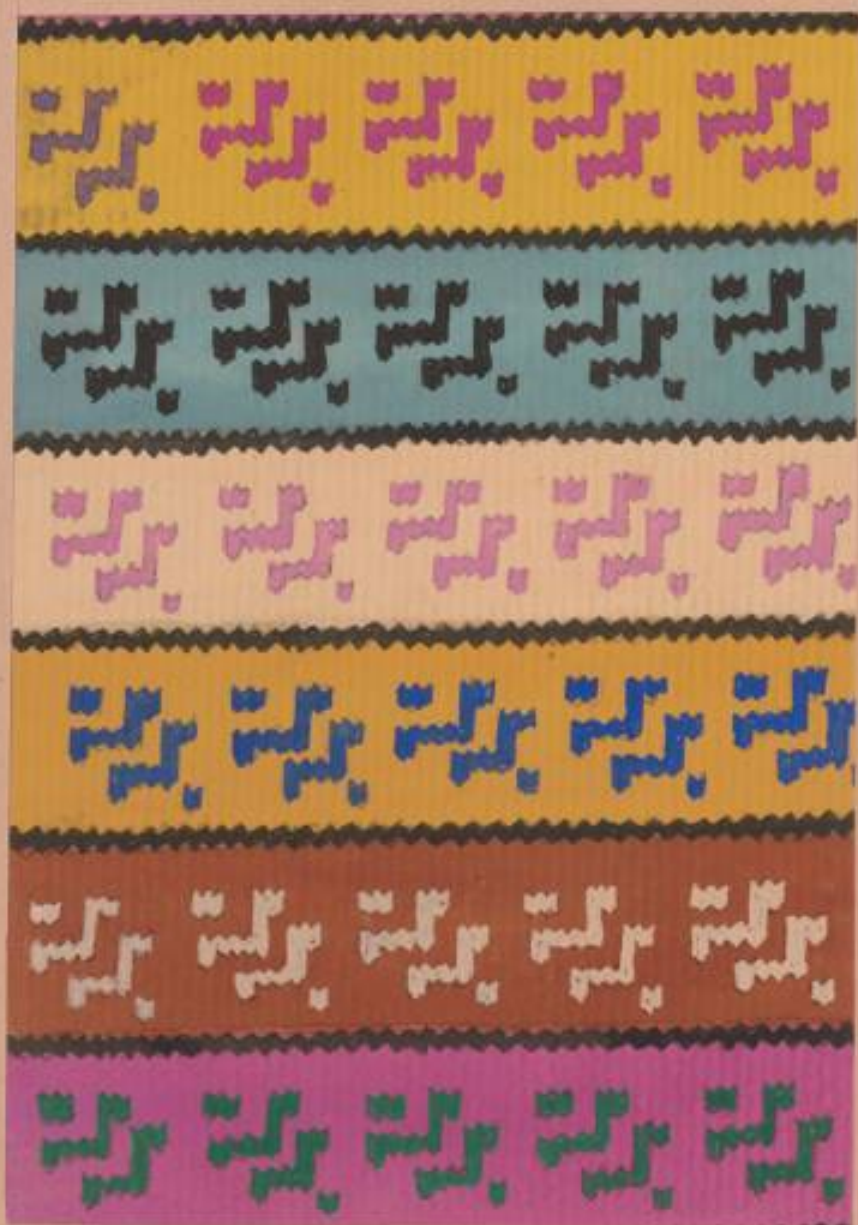
hh
60. Kadın El1

61. Seker

62. Digi Iene

63. Kartal Kanadi

64. Yazili

65.Eli Bayraklı

66.Mektup

67.Merduvenli

68.Eli Mektuplu

69.Mani

70.Sılsık

71.Çelenk

72.Ateş Gemisi

73.Deli Yılan

74.Eli Sopalı

75.Ceviz Kiyacağı

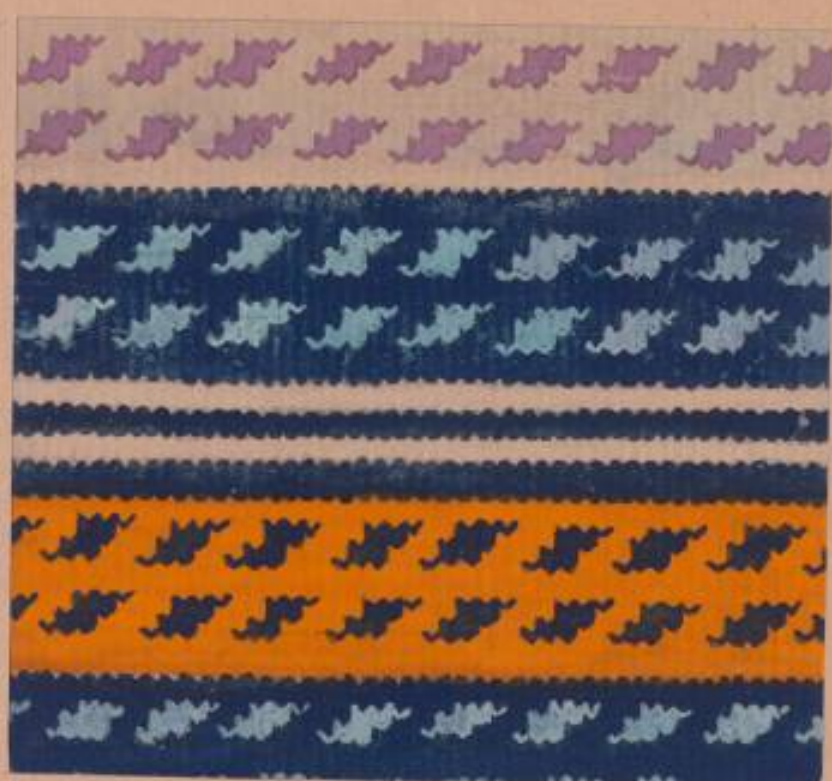
76.Kuşlu

77. Pitrak

78. Çelenk

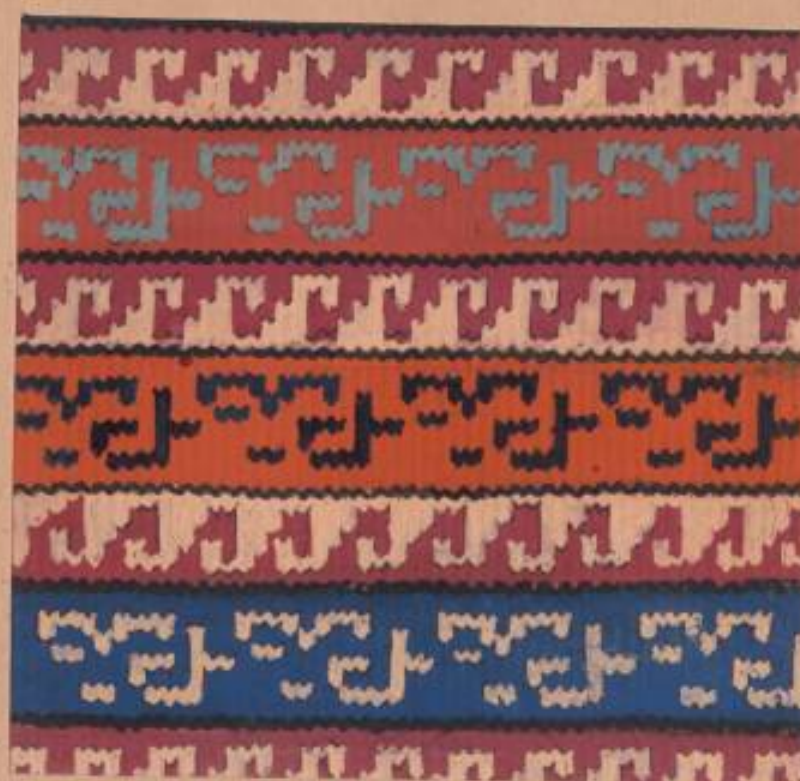
79. Karnus

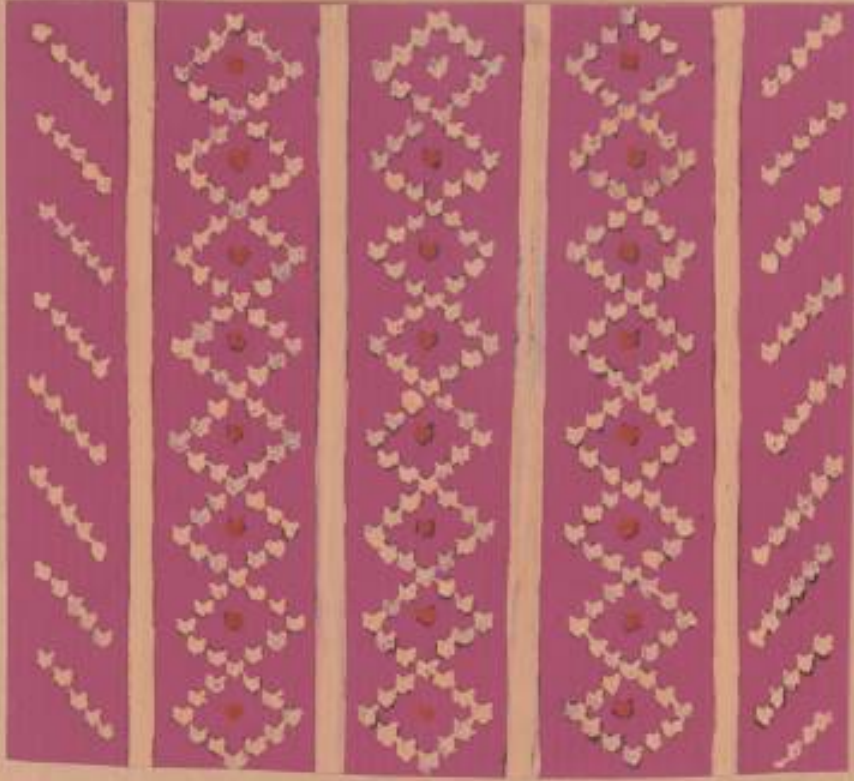
80. Deli Yılan

81. Kedi Merdâveni

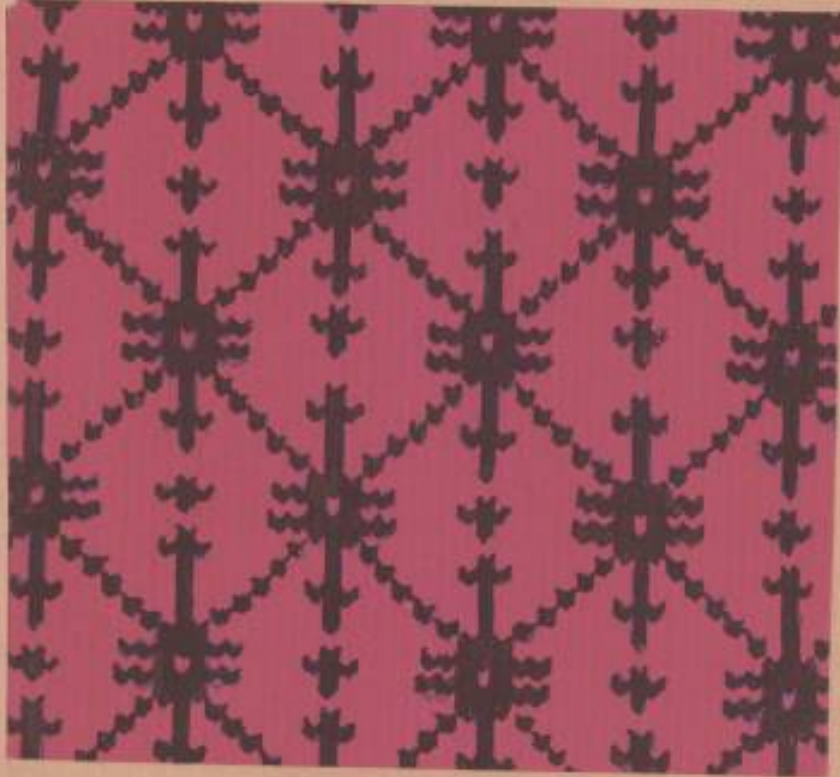
82. Elifbe

83.Cimcime

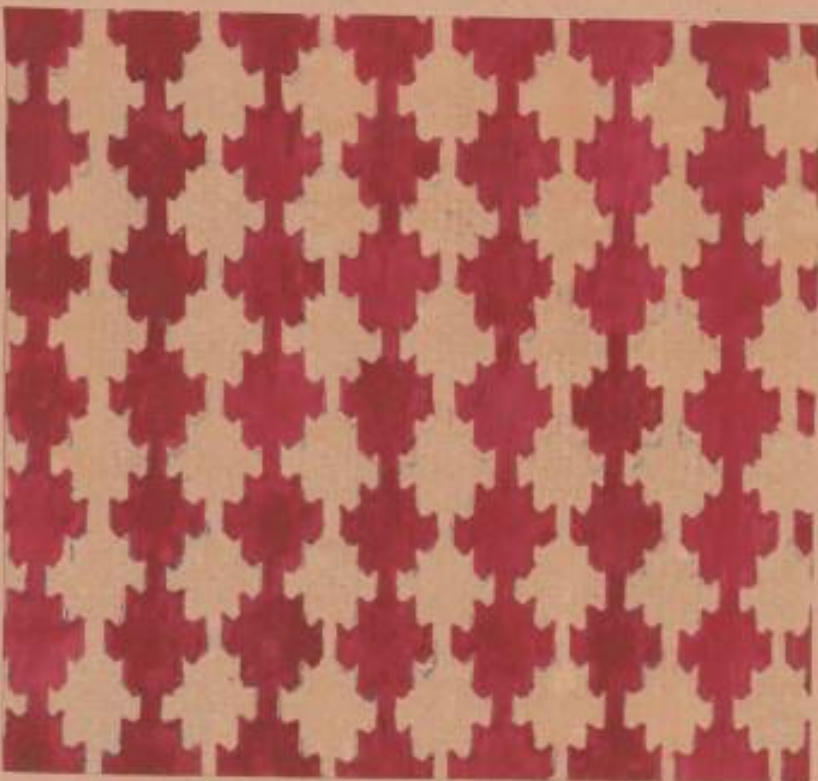
84.Direkli

85.Tavan Orneyi

86.Sekiz Akıl Dokuz
Pikir

87.Minare

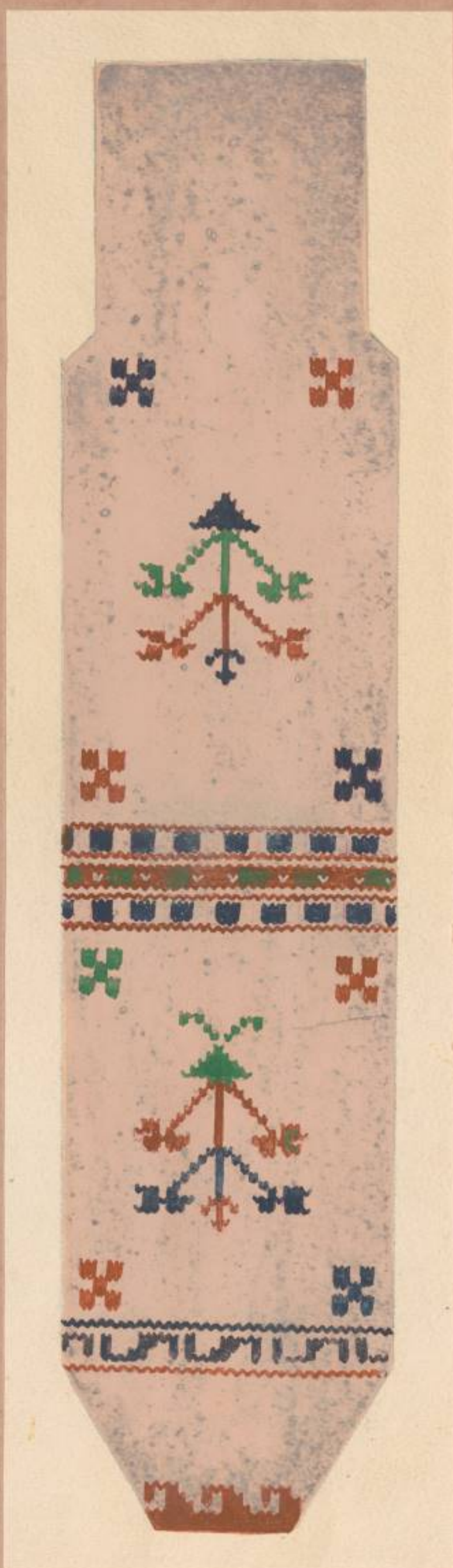
88.Sığır Yolu

89.Çevre Nakışı

90.Aynalı

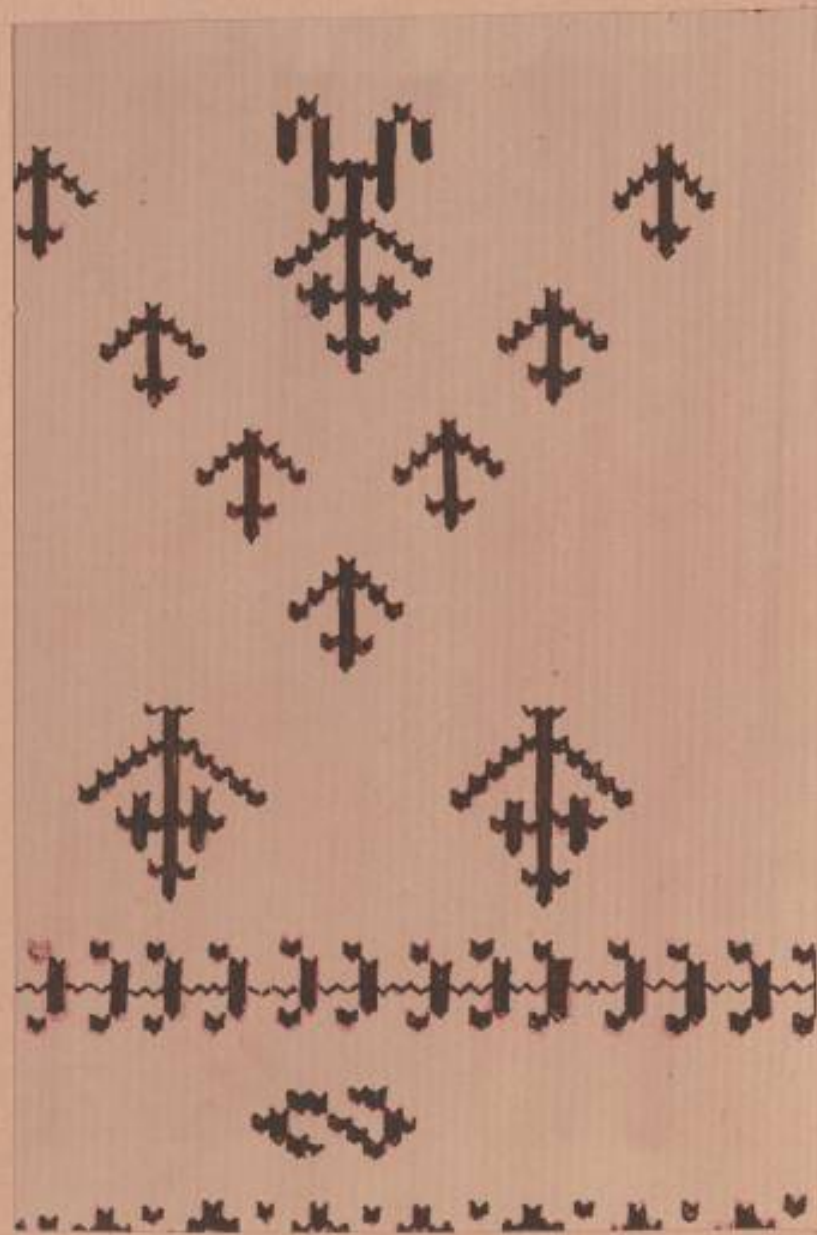
91. KINALI ÇORAP

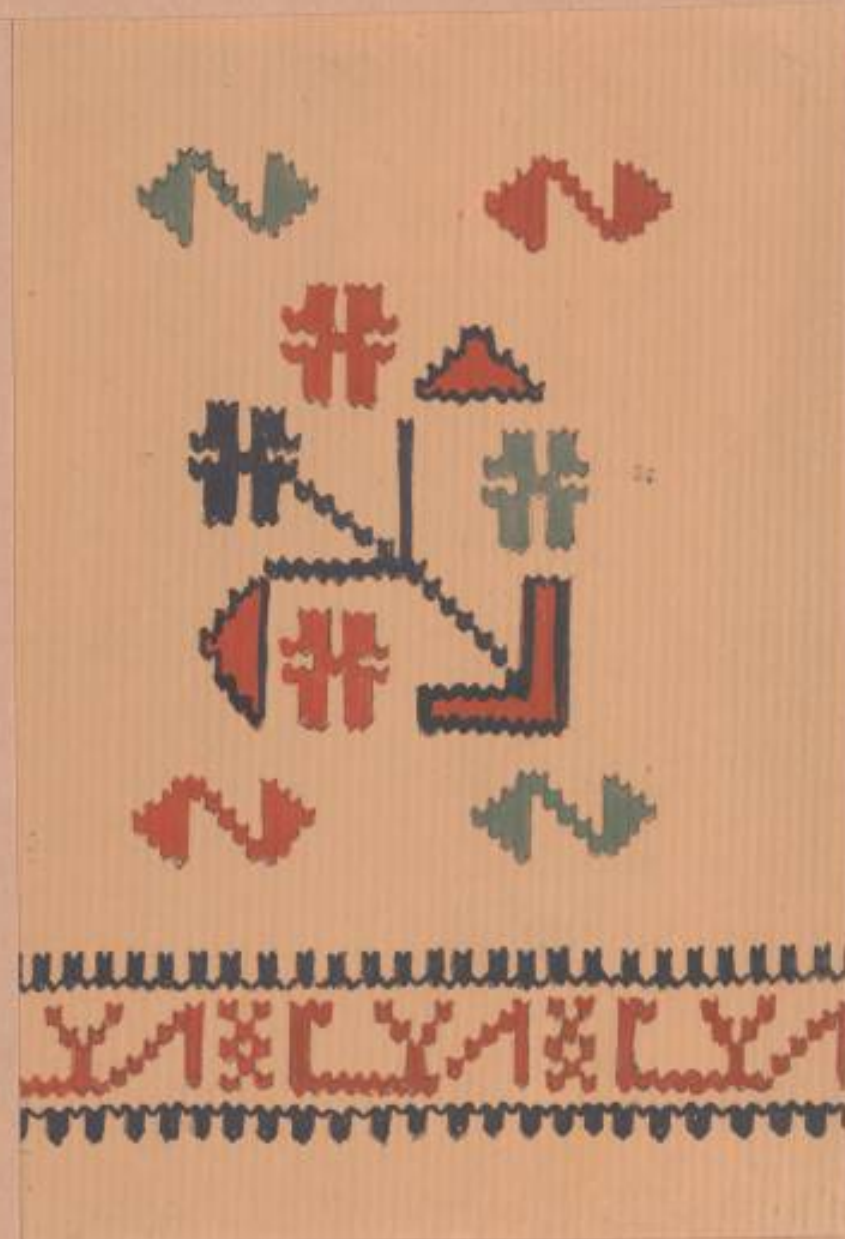
92. Zenpare BUYUGI

93. Öksüz RIz

94. Pireli

95. Mandal

96. Aynalı

97. Aynalı

98.Çilek

99.Eli Belinde

100.Kaz AYAGI

101.Minareli

102.Eyrimli Çengel

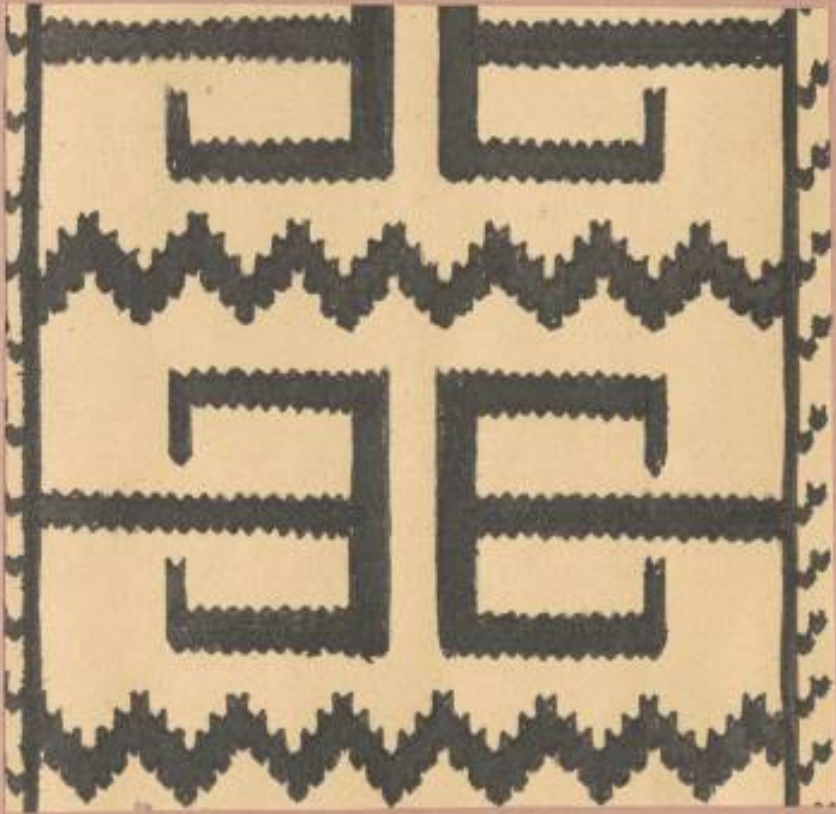
103.Eyrimli Lira Çeyreyi

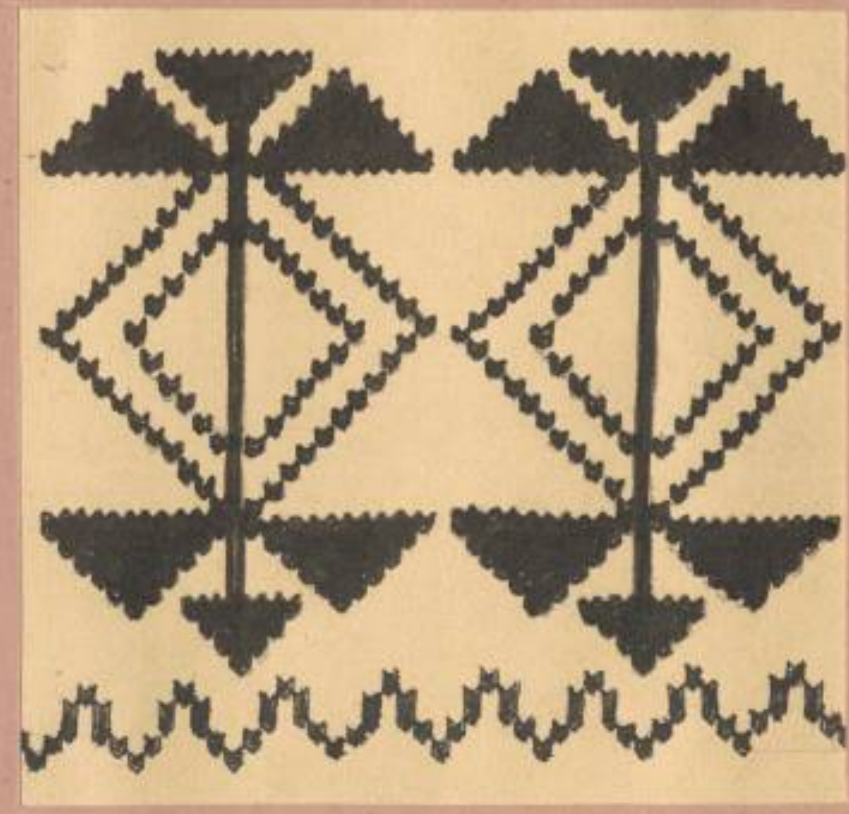
104. Büyük Ağa

105. Yarım Elma

106. Küçük Ağa

107. Çınar Yaprakı

108. Yarım Elma

109. Aynalı

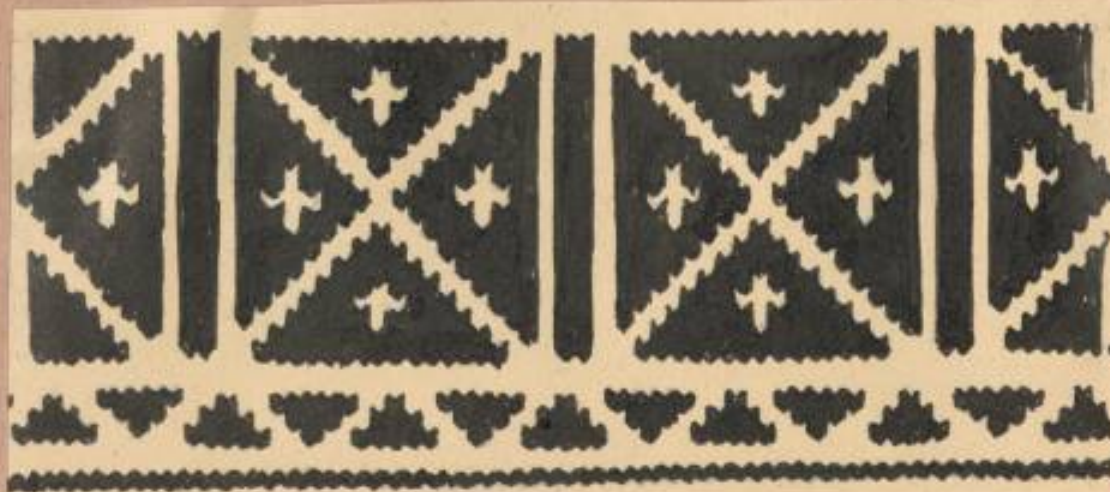
II0.KOÇ BOYNUZU

III.DUYMELİ İLİK

II2.Çoban İliyi

II3.Sandıklı

II4. Silveli

II5. Koç Boynuzu

II6. Hürriyet Gülü

II7. Büyük Gül

118. Kivrımlı

119. Zincirli

120.7

121. Perili

122. Kıpeli

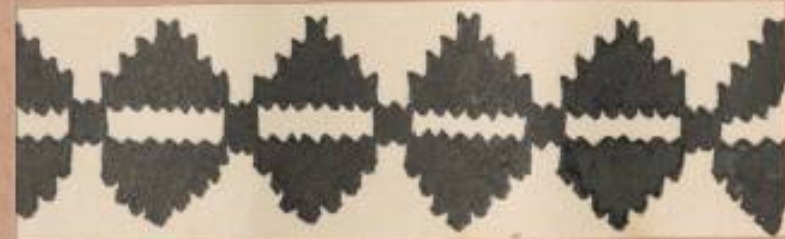
123. Kıpeli

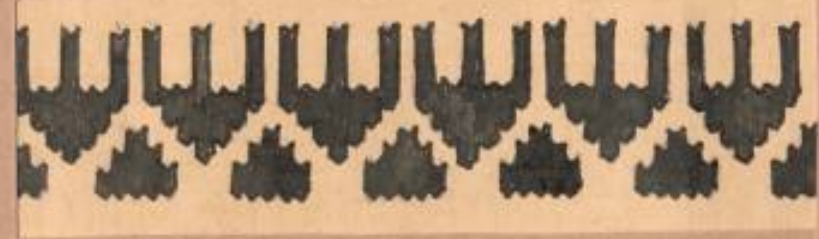
124.7

125. SUYOLU

126. Kuru kafa

127. Tarak

128. Kivrım

129. Kivrım

130. Yarimi eller aldı

131. Kırk ayak

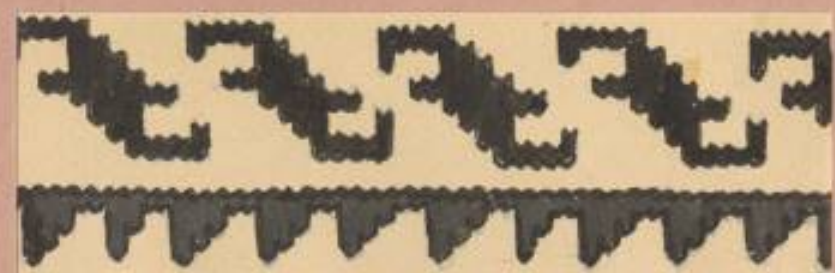
132. Kirazlı

133. Yarım kiraz

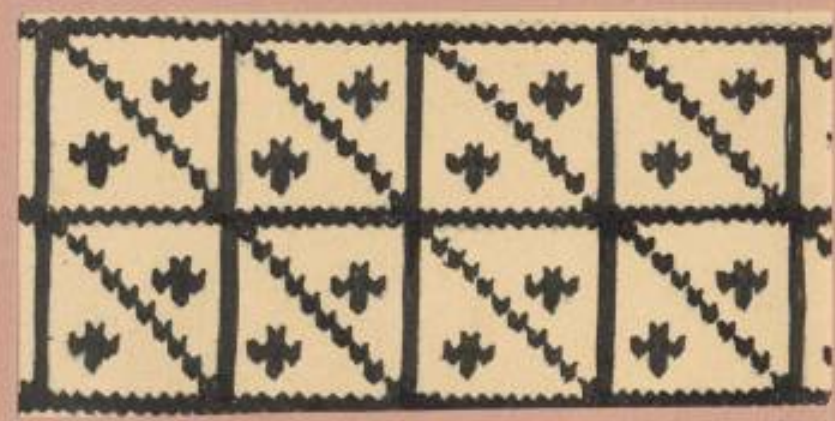
134. Tek ayak

135. Kıvrık

136. Türkmen Kūpesi

137. Mekiklī

138. Deve boynu

139. Topal Aygə

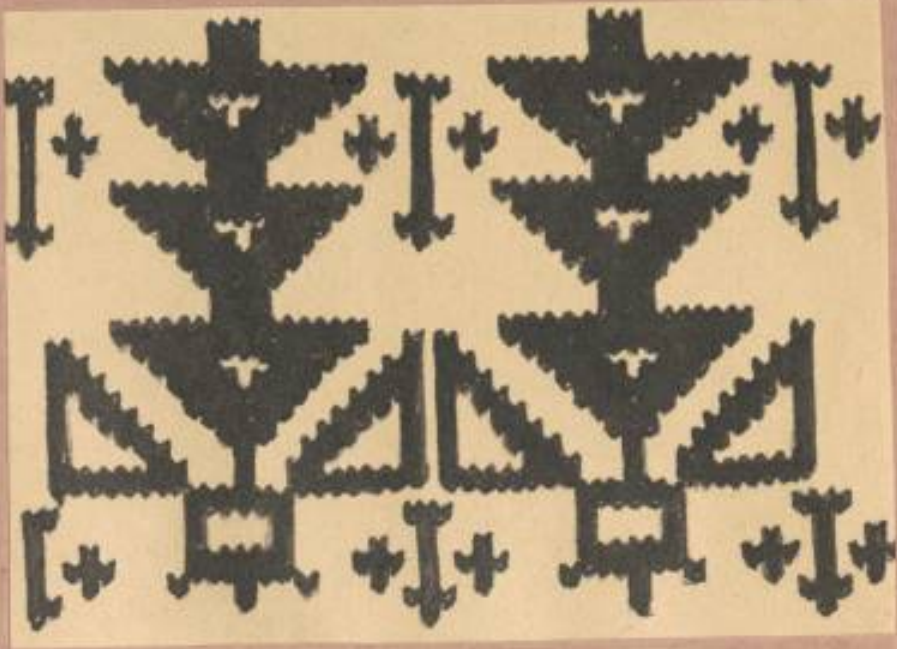
Salak

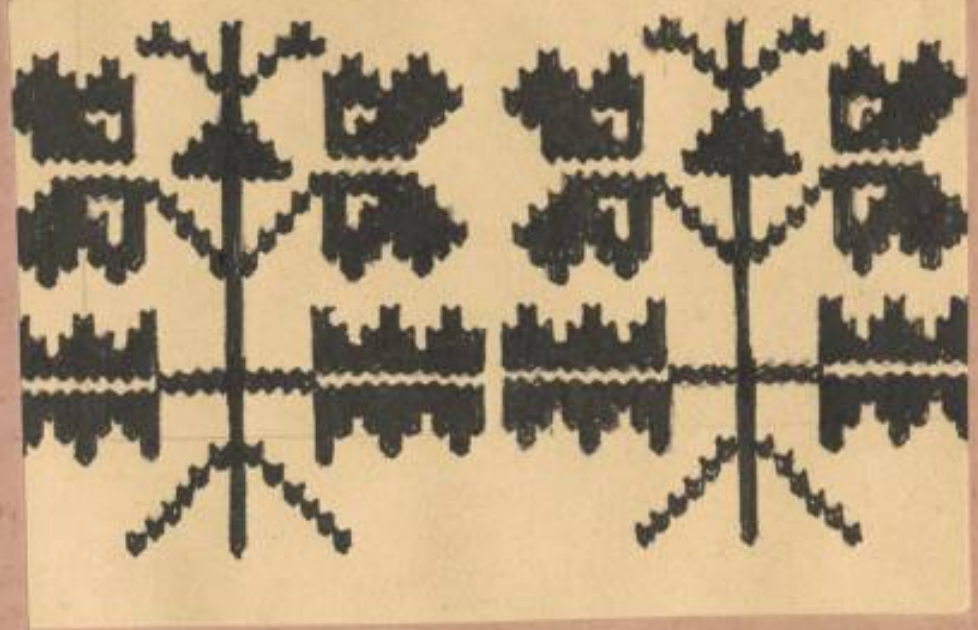
140. Bel kemeri

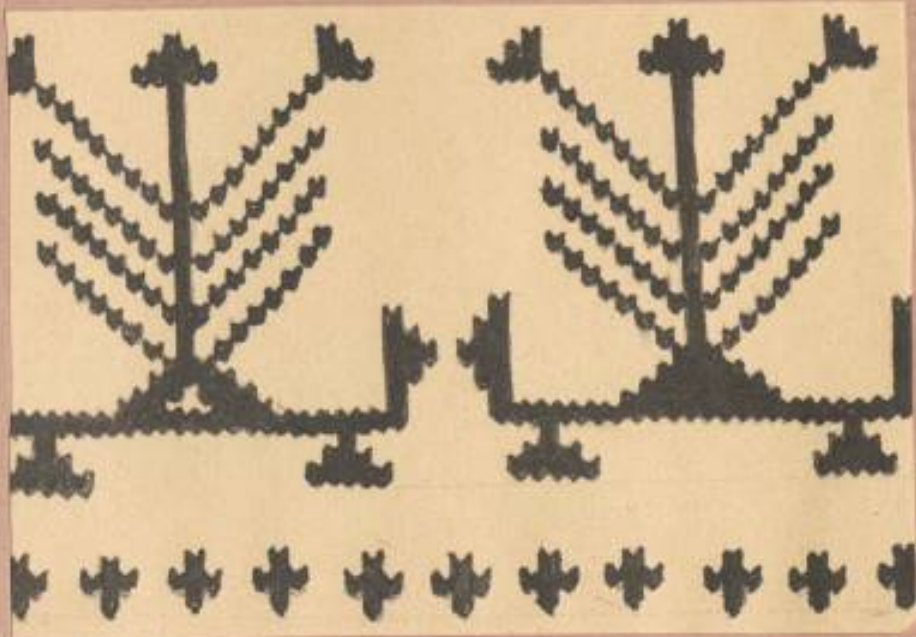
141. Bel kemeri

142. Minareler

143. Sığır dala

144. Bağ teci

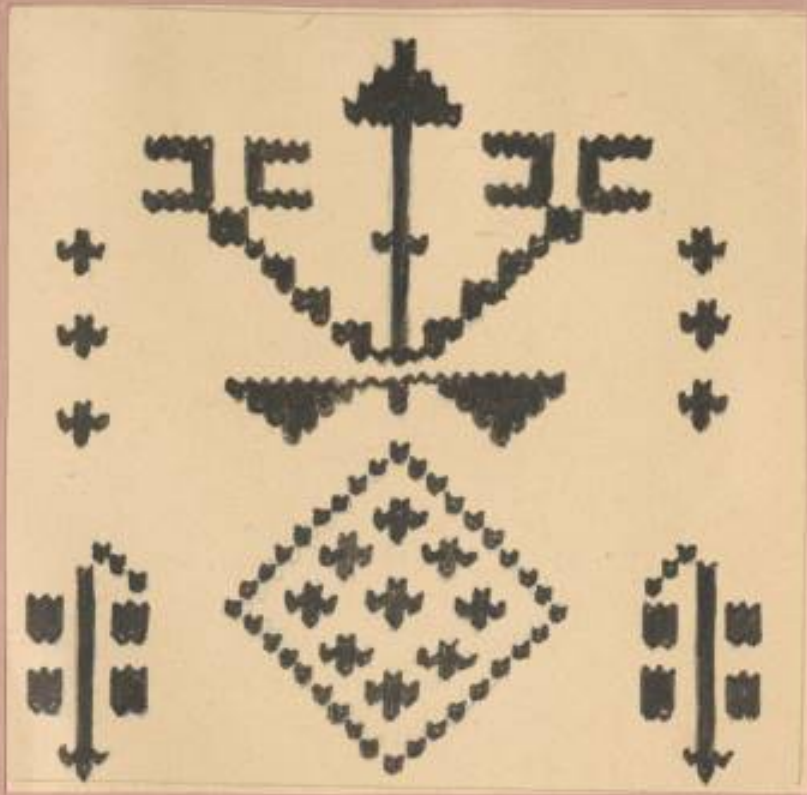
145. Yar yaramail

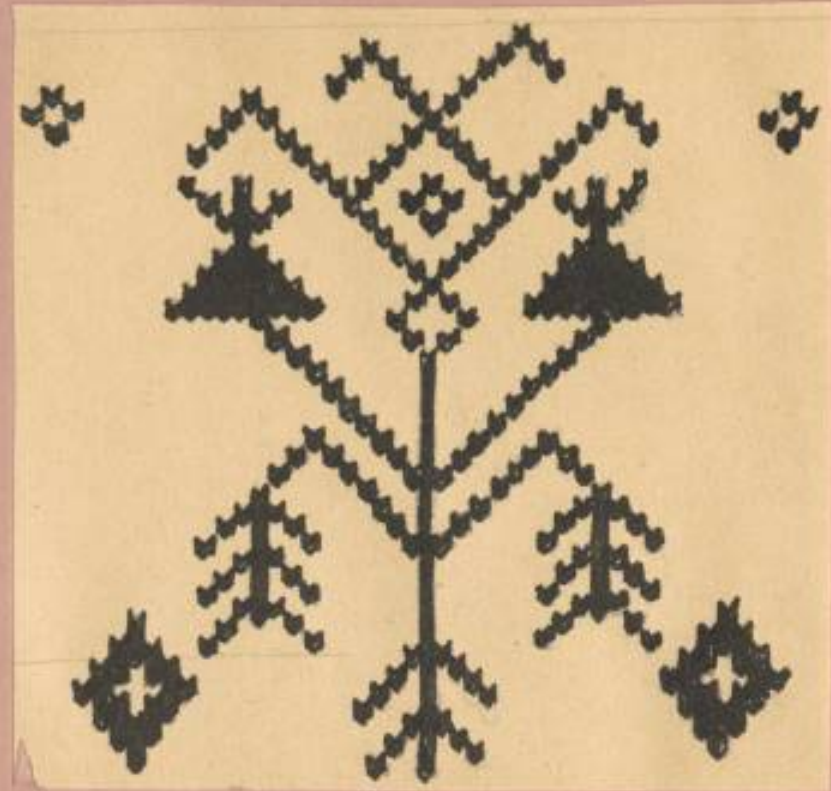
146. Belçşk

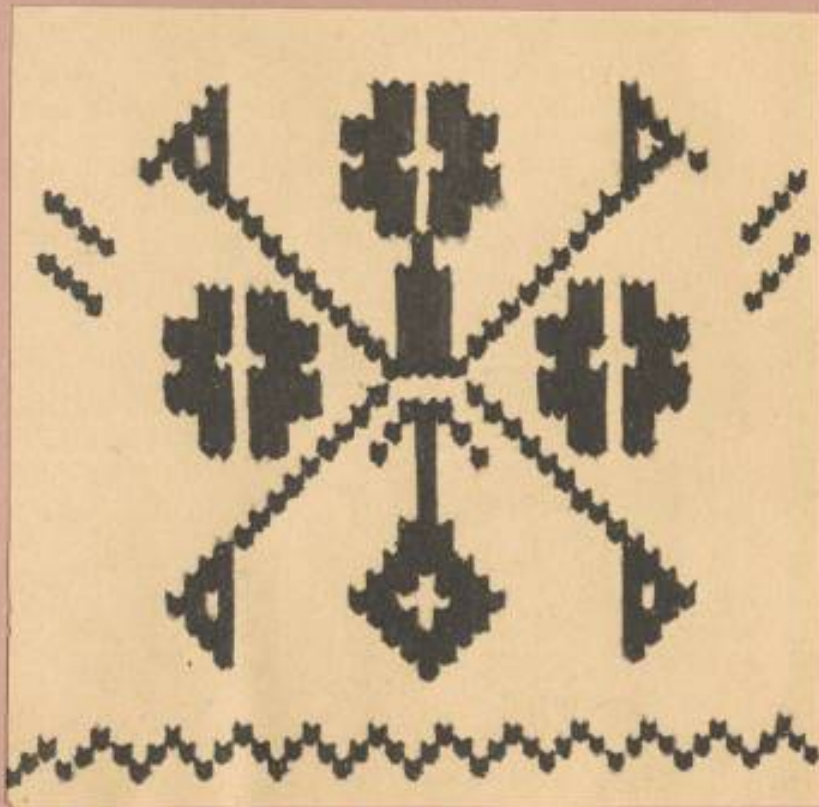
147. Ürüncek

148. Pencere kafesi

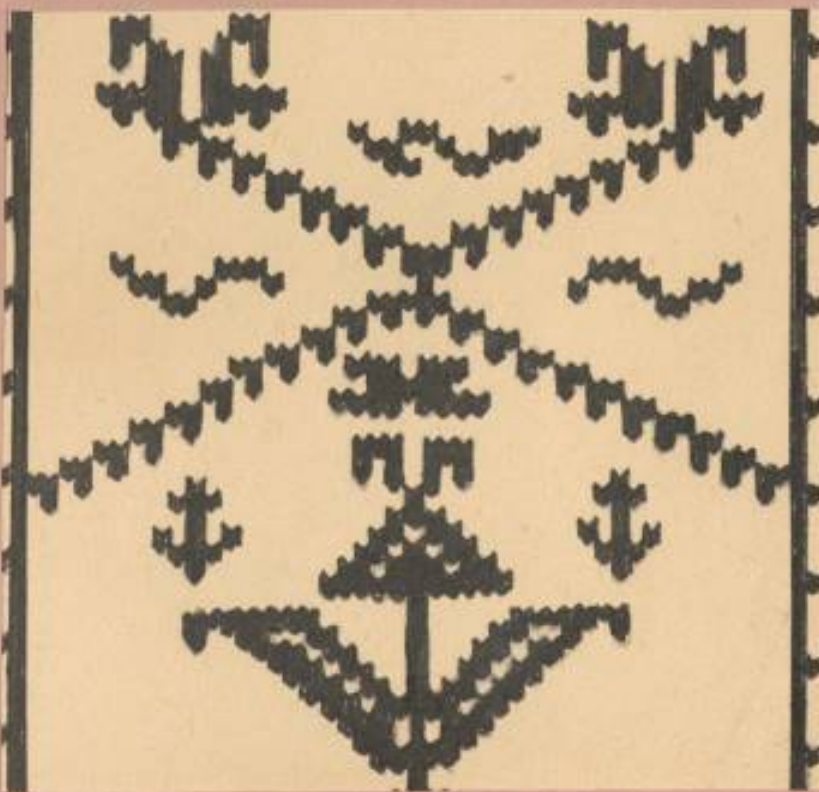
149. Göbekli

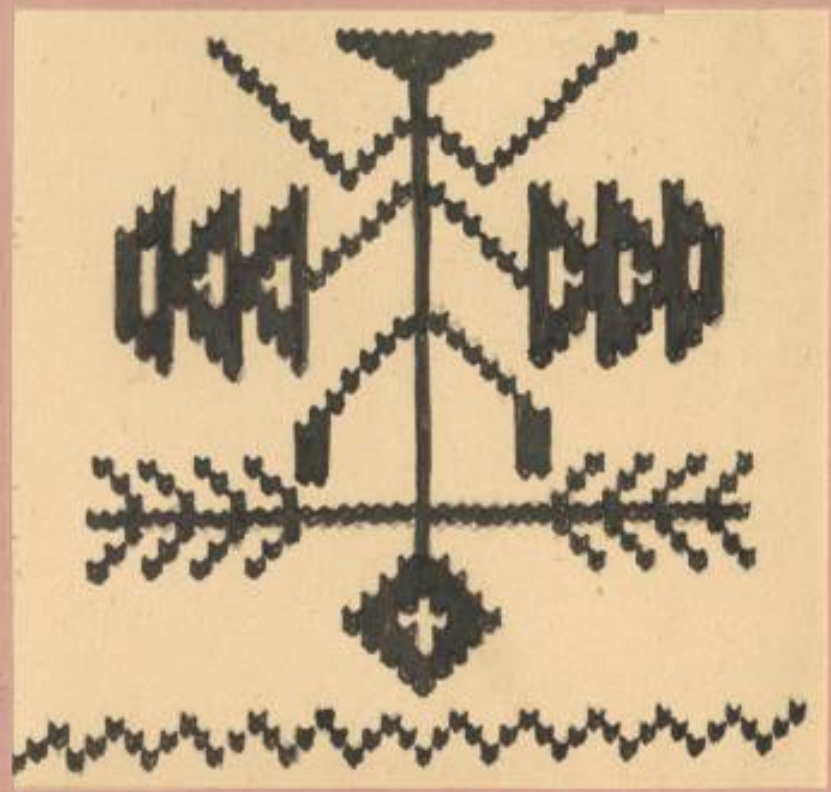
150. ?

151. Kase

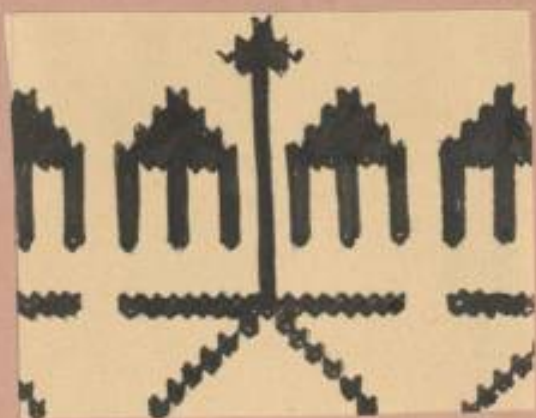
152. ?

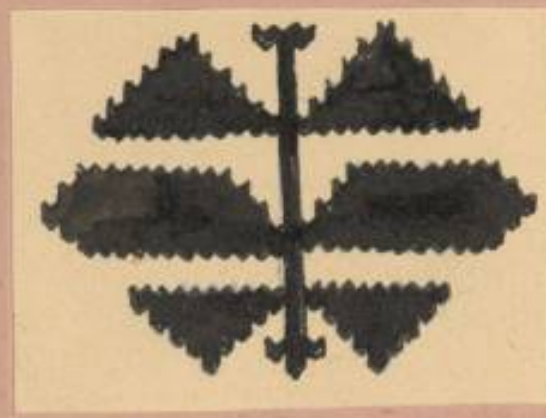
153. Parmaklı

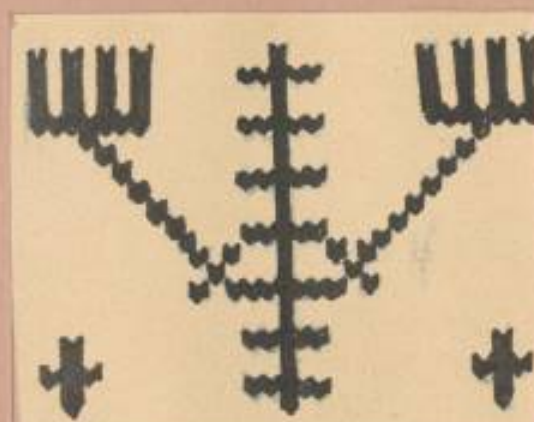
154. Mandalli

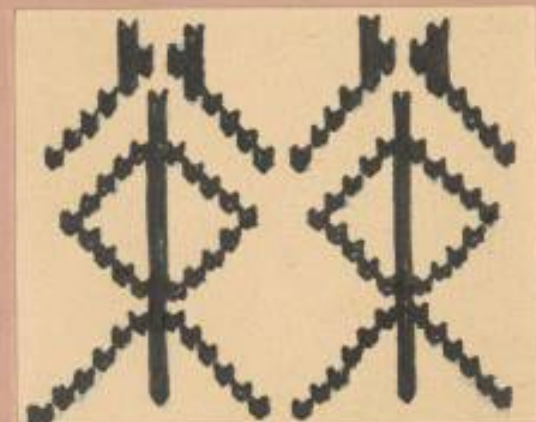
155. Taraklı

156. Sinek

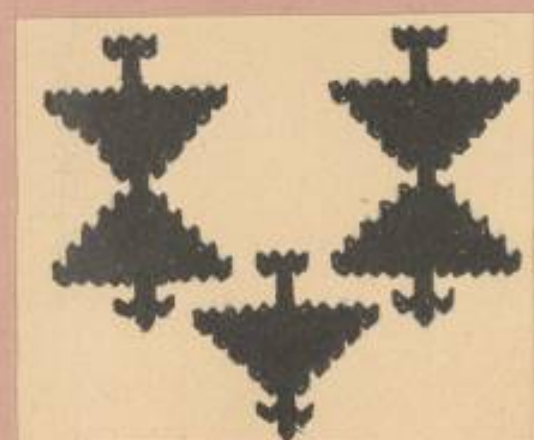
157. ?

158. Şamdanlı

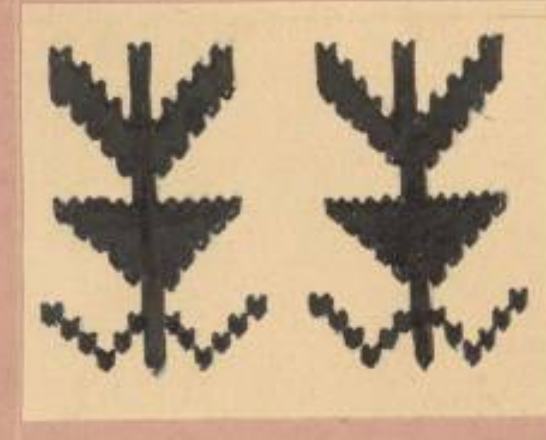
159. Lâmbalı

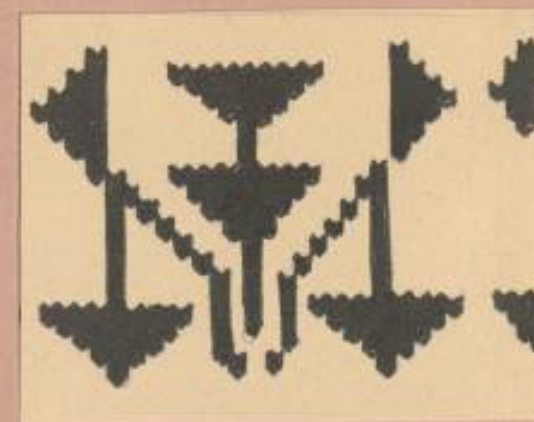
160. Tayyare

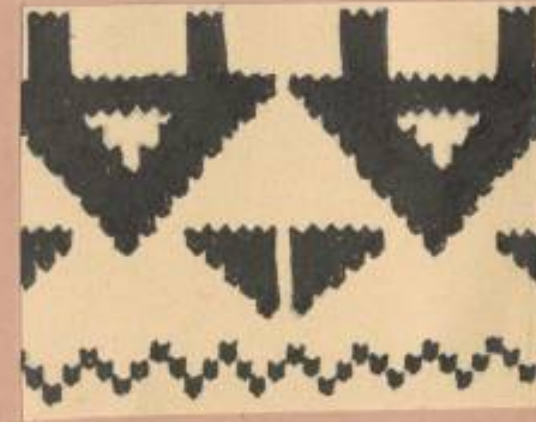
161. Tayyare

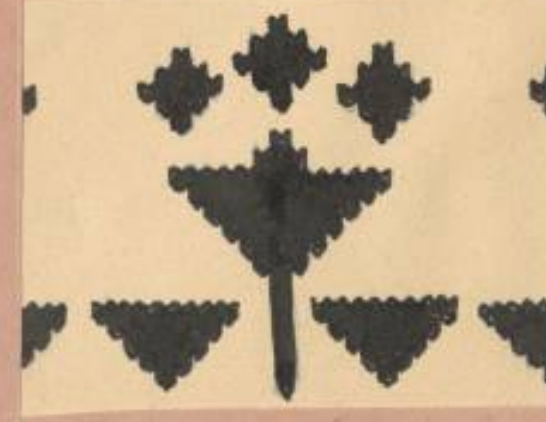
162. ?

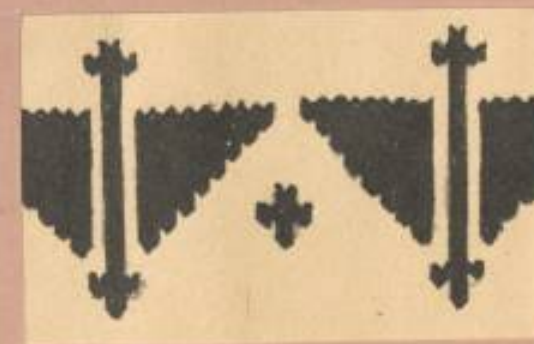
163. Çanak

164. ?

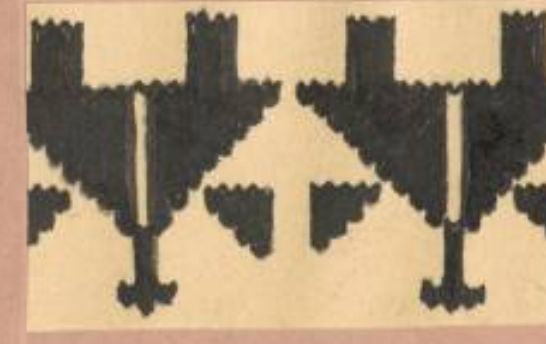
165. Kedi izi

166. Yaprak

167. İt izi

168. Kedi Basi

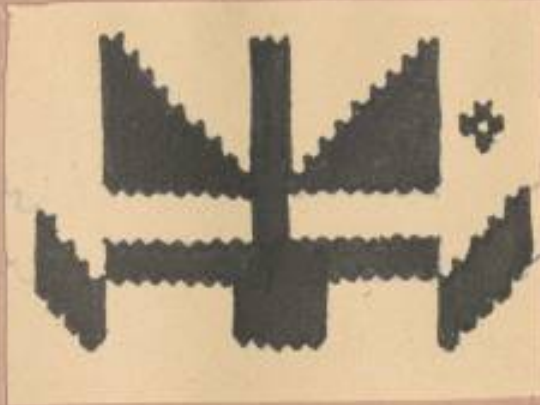
169. Zampara Biyığı

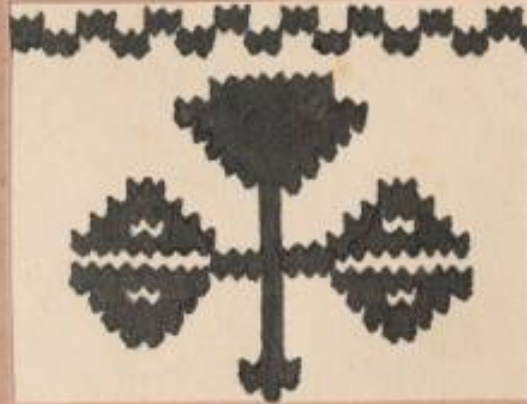
170. Khl Dali

171. KHpeli

172. Lambali

173. KUREK

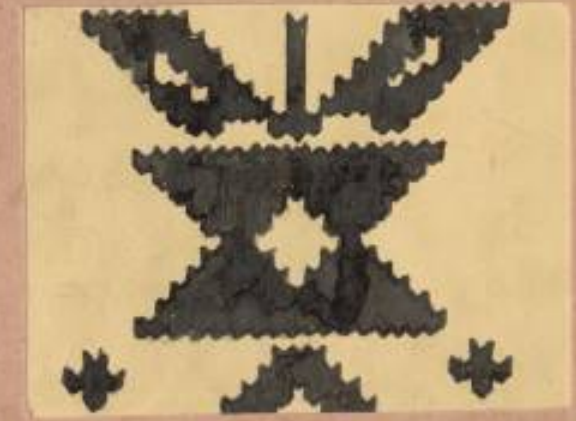
174. Armatlu

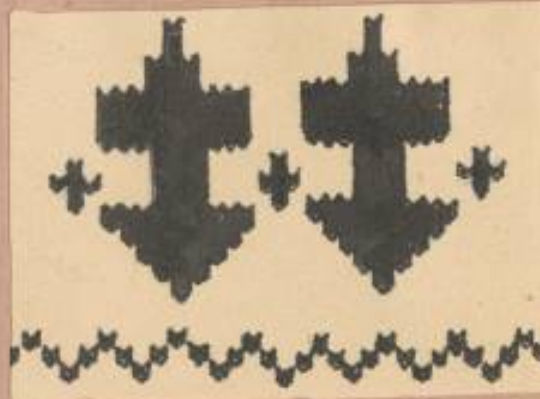
175. Balık Sirtı

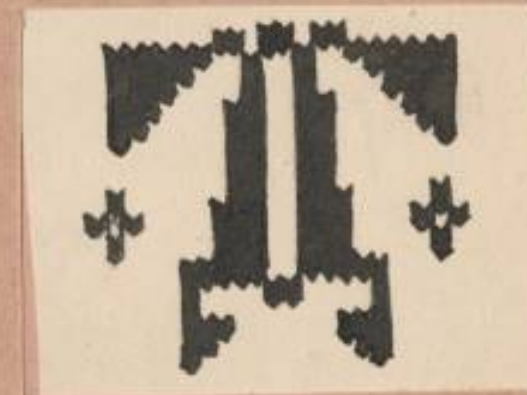
176. Kandil

177. ?

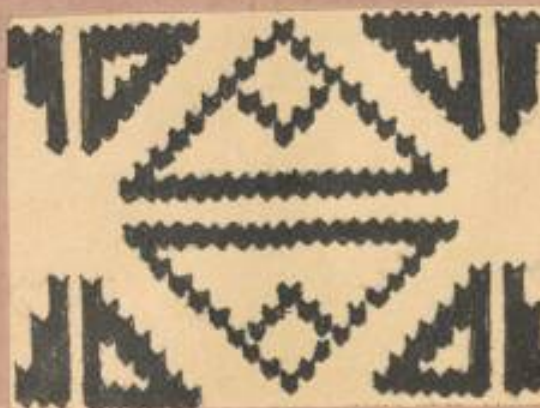
178. Minarlı

179. ?

180. ?

181. Muskali

182. Boynuzlu

183. KUTULU

184. Baçak Burnu

185. Bademli

186. Sarhuş Yolu

187. Kûpelî

188. Kafesli

189. Baklava Dilimi

190. Balık Sirtı

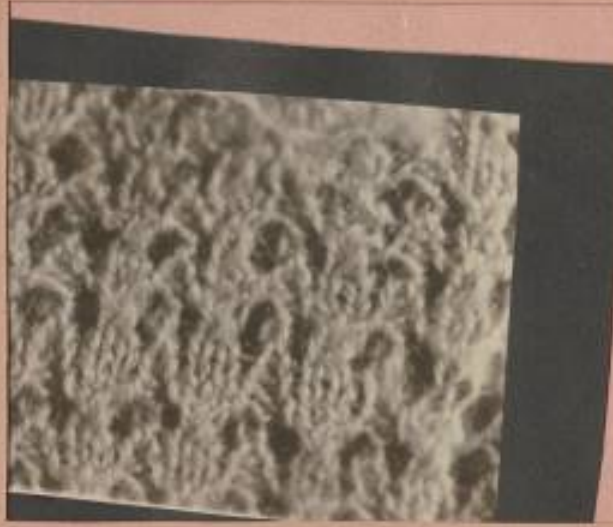
191. Katip Cimciyi

192. Zampara Bayuđı

193. Sıçan Diği

SİVAS ÇORAPLARINA AİT BAZI ÖRNEKLER

Karayol köylüleri.
Ortada oturmanın aygındaki çorabın adı "Büyük ağa" dır. Ve evliler giyer diğerlerinin çorap adı "Küçük ağa" olup bekarlar giyer.

Hafik Köylülerinden bir çoban.

Hafik kazasının Momoa nahiyesine bağlı Karayol köylüleri.

Kayadibi nahiyesine bağlı Halli köylüleri.

MOTİF ADLARINI AÇIKLAYAN CETVEL (X)

- 1- Deve Boynu: Bazı köylerde çengel adı verilir.Kadın çoraplarında tesadüf edilir.
- 2- Kûpeli: Kadın çoraplarında tesadüf edilir.
- 3- İncili küpe: Aynalı ve armutlu adları da verilir.Erkek çoraplarında tesadüf edilir.
- 4- Bindallı: Keklik izi adı da verilir kadın çoraplarında rastlanmıştır.
- 5- Aynalı: Uğurlu sayılan bir şekildir. Erkek çoraplarında tesadüf edilir.
- 6- Zampare bıyığı: Erkek çoraplarında tesadüf edilir.
- 7- Ceviz kıynağı: Kabuğundan soyulmuş ceviz içi demektir.Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.
- 8- Kûpeli:Kadın çoraplarında bulunur.
- 9- Ceviz kıynağı: Kadın çoraplarında bulunur.
- 10- Salkım küpe: Ayrıca ceviz kıynağı adı da verilir.Kadın çoraplarında bulunur.
- 11- Sûmbül: Genç kız ve kadın çoraplarında bulunur.
- 12- Sûmbül: Gönül çengeli adı da verilir erkeklere mahsus çoraplarda bulunur.
- 13- Kuş kanadı: Ayrıca ördek

kanadı adını da alır.Erkek Çoraplarına mahsustur.

14- Kûpeli: Yukardakilerinin aynıdır.

15- Yıldız: Böcü adı da verilir.Bu motif bazı köylerde uğursuz sayılır. Erkek ve kadın çoraplarında bulunur.

16- Marnus: Marnus'un manası öğrenilememiştir.Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

17- Çelenk: Belcek adı da verilir kadın çoraplarında bulunur.

18- Deva boynu: Yukardaki örneğin aynıdır.

19- El ele kızlar: Ayrıca Seval örneği adı da verilir.Kadın çoraplarında bulunur.

20- Marnus: ?

21- Bidik: Güzel manasına kullanılır. Kadın çoraplarında bulunur.

22- Gönül çengeli: Kadın çoraplarında bulunur.

23- Tavan örneği: Mûdür adı da verilir.Erkek çoraplarında bulunur.

24- Sinek kanadı: Mantar adı da verilir kadın çoraplarında bulunur.

25- Böcülü: Bazı köylerde uğurlu sayılmaz kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

26- Çilek: Kadın çoraplarında bulunur.

27- Beyit: Mani,yazı adı da verilir bazı köylerde uğurlu sayılır.

(X)Adları öğrenilememiş olan motiflerin yanına ? konmuştur.

sayılır.

28- Kuş kanadı: Kadın çoraplarında bulunur.

29- Sevai: Sevai, bir nevi kumaş örneğidir. Kadın çoraplarında bulunur.

30- Pırıl- Pırıl pırıl manasına gelmektedir. Kadın çoraplarında bulunur.

31- Belcek: Bel kemeri demek - tir. Kadın çoraplarında bulunur.

32- Kol kola kızlar: 19 da izah edilmiştir.

33- Yıldız: 15 te izah edilmiştir.

34- Bidik: 21 de izah edilmiştir.

35- Kolkola kızlar: 19 da izah edilmiştir.

36- Karınca: Uğurlu sayılır. Kadın çoraplarında bulunur.

37- Satrançlı: Ayrıca pencere kafesi adı da verilir. Erkek ve kadın çoraplarında bulunur.

38- Muhaccere: Pencere manasına kullanılır. Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

39- Yapraklı küpe: Ayrıca yazılı küpe adı da verilir. Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

40- Sümük: Kuş ta denir. Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

41- Çelenk: Belceklî çelenk adı da verilir. Kadın çoraplarında bulunur.

42- Sevai: 29 da izah edilmiştir.

43- Deli kıvrım: Esasî uç motif olan bu parçanın ortadakine bu ad verilmiştir. Ötekine kilim örneği ve alttakine de, ocak demiri denilir. Bu uç motifi birbirinden ayıran ince sular da kâkûl adını alır. Erkeklerle mahsus dizge çoraplarda bulunur.

44- Hisar dişi: Destere dişi demektir. Erkek çoraplarında bulunur.

45- Ah yandım: Bu adın, dört türlü motifle örülmüş bu parçadan hangisine ait olduğu öğrenilememiştir. Yalnız bazı köylerde gönül işlerinde tesiri olan tılsımlı bir motif olduğu söylenmektedir. Kadın ve erkek çoraplarına mahsustur.

46- Hisar dişi: Bu ad, uç motiften en alttakine aittir. Diğerlerinden aşağıdan yukarıya ikinciye su yolu ve üçüncüye halı örneği denilir. Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

47- Vah yandım: Bu motif hakkında ayrıca (ah yandım vah yandım bu çorabı giyip bu gece bize gele-sin) denilmektedir. Bu ise tamamiyle örucüler tarafından yapılmıştır. Erkek çoraplarında bulunur.

48- Kilim örneği: Erkek çoraplarında bulunur.

49- Fes püskülü: Başa giyilen bir nevi kadın başlığını kasdeder.

Kadın çoraplarından çıkarılmıştır.

50- Gönül çengeli: Gönül işle-
rinde tesiri olduğuna inanılan tıl
sımlı bir motiftir. Kadın çorapla-
rında bulunur.

51- Sarhoş yolu: Kadın ve er-
kek çoraplarında bulunur.

52- Belcek: Kenar tezyinatı
demektir. Kadın ve erkek çorapların
da bulunur.

53- Duğmeli: Ayrıca çoban iği
adı da verilir. Kadın ve erkek ço-
raplarında bulunur.

54- Kuşgözü: Ayrıca kumru gö-
ğü adı da verilir. Kadın ve erkek
çoraplarında bulunur.

55- Lira çeyreği: Gerdanlık
adı da verilir. Kadın çoraplarında
bulunur.

56- Sarhoş yolu: Ayrıca siğir
sidiği adı da verilir. Erkek çorap-
larında bulunur.

57- Suyolu: Bu motiflere pit-
rak adı da verilir. Kadın çorapla-
rında bulunur.

58- Elif Be : Eski yazının
baştan iki harfini göstermektedir.
Buna ayrıca beyit adı da verilir.

59- Bindallı: Ayrıca sarmaşık
adı da verilir. Kadın çoraplarında
bulunur.

60- Kadın eli: Ayrıca eli m~~u~~
tuplu adı da verilir. Kadın çorap-
larında bulunur.

61- Saksı: Ayrıca Esran adı
da verilir. Kadın çoraplarında bu
lunur. Esran, bir mutfak aracıdır.

62- Dişleme: Lira çeyreği adı
da verilir. Kadın ve erkek çorap-
larında bulunur.

63- Karta Kanadı: Kadın ve
erkek çoraplarında bulunur.

64- Yazılı: Name, mektup adı da
verilir. Sembolik motiflerdendir
muhabbet izharında yararlı.

65- Eli bayraklı: Gelin alay-
larının önünde bayrak taşıyan adam
manasınadır. Çok eski olan bu ade-
ti bu motifte ifade edilmiş görü-
yoruz. Kadın ve erkek çoraplarında
bulunur.

66- Mektup: Kadın çoraplarında
bulunur.

67- Merdivenli: Ev merdiveni
demektir. Kadın çoraplarında bulu-
nur.

68- Eli mektuplu: Sembolik mo-
tifler arasında açıklanmıştır. Ka-
dın çoraplarında bulunur.

69- Mani: Eski harflerin isti-
lise edilmiş şekilleridir. Kadın ço-
raplarında bulunur.

70- Sülük: Kıvrım adı da veri-
lir erkek çoraplarında bulunur.

71- Çelenk: Cinsi belirsiz bir
çiçek. Kadın ve erkek çoraplarında
bulunur.

72- Ateş gemisi: Şimendifer demektir.Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

73- Deli kıvrım: Yılan demektir.Erkek çoraplarında bulunur.

74- Eli sopalı:Çoban demektir erkek çoraplarında bulunur.

75- Ceviz kıynağı: Uğurlu sayılan bir şekildir.Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

76- Kuşlu: Kadın çoraplarında bulunur.

77- Pitrak: Puan demektir.Erkek çoraplarında bulunur.

78- Çelenk: Bazı köylerde dul kadın çorabında bulunur.

79- Marnus: ?

80- Deli yılan: Alttaki motife kilim örneği,ortadakine deli kıvrım ve üsttekine de merdiven adı verilir erkek çoraplarında bulunur.

81- Köşeli merdiveni: Kadın çoraplarında bulunur.

82- Elif Be: Yukarda izah edilmiştir.

83- Cımcime: Cimdik manasına gelir. Erkek çoraplarında bulunur.

84- Direkli: Stütun manasına da gelir.Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

85- Tavan örneği: Mimari bir motiftir.Kadın ve erkek çoraplarında da bulunur.

86- Sekiz akıl Dokuz Fikir: ?

87- Minare:Mimari motiftir.Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

88- Sığır yolu: Ayrıca sidik yolu da adı da verilir. Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

89- Çevre nakışı: Gelinlere mahsus çoraplarda bulunur.

90- Aynalı: Yeni damatlara mahsus çoraplarda bulunur.

91- Kışalı çorap: Genç ve Nişanlı kızlara mahsustur.

92- Zempare bıyağı: Hafif meşrep kadınların giydiği çoraplarda bulunur.

93- Öksüz-Kız: Ortadaki dala bu ad ve ilmiştir. Sebebi öğrenilememiştir.Küçük kızlara mahsus çoraplarda bulunur.

94- Pireli: Yaşlı kadın çoraplarında bulunur.

95- Mandallı: Yaşlı kadınların çoraplarında bulunur.

96- Aynalı: Bir aile armasıdır. Erkekler tarafından giyilir.

97- Aynalı: Bir aileye mahsustur erkekler giyer.

98- Çilek: Bazı köylerde dul kadınların giydiği çoraplarda teşadüf edilmiştir.

99- Elim elinde:Kadın çoraplarında bulunur.

100- Kaz ayağı: Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

101- Minareli: Genç kız ve er-
keklere mahsus çoraplarda bulunur.

102- Eğrimli çengel: Yşlı er-
keklerin çoraplarında bulunur;

103- Eğrimli lira çeyreği: Genç
erkekler tarafından giyilen çorap-
larda bulunur.

104- Büyük ağa: Evli erkekler ta-
rafından giyilir.

105- Yarım elma: Erkek çorapla-
rında bulunur.

106- Küçük ağa: Bekâr erkekle-
rin giydiği çoraplarda bulunur.

107- Çınar yaprağı: Bir aileye
mahsus olup erkekler tarafından gi-
yilir.

108- Yarım elma: Bu isim yukar-
dakine aittir, altındakine başka i-
sim verilir.

109- Aynalı: Güllü adı da veri-
lir erkek çoraplarında bulunur.

110- Koç boynuzu: Erkek çorapların-
da bulunur. Uğurlu sayılan bir mo-
tiftir.

111- Düğmeli ilik: Erkek çorap-
larında bulunur.

112- Çoban iliği: Erkek çorap-
larında bulunur.

113- Sandıklı: Ev eşyalarından
olan sandık manasınadır. Erkek ço-
raplarında bulunur.

114- Cilveli: Kadın çorapla-
rında bulunur.

115- Koç boynuzu: İzah edil-
miştir.

116- Hürriyet gülü: Erkek ço-
raplarında bulunur.

117- Büyük gül: Erkek çorap-
larında bulunur.

118- Kıvrımlı: Erkek çorapla-
rında bulunur.

119- Zincirli: Saat kordonu
manasına gelir. Kadın ve erkek ço-
raplarında bulunur.

120- ?

121- Pireli: Kadın çorapların-
da bulunur.

122- Küpeli: Yukarda izah edil-
miştir.

123- Küpeli: Yukarda izah edil-
miştir.

124- ?

125- Büyülü: Bazı köylerde u-
ğursuz sayılan bir şekildir. Kadın
ve erkek çoraplarında bulunur.

126- Kurukafa: Bazı köylerde
nazar değmesine faydalı sayılan bir
şekildir. Çoklukla çocuk çorapların-
da tesadüf edilir.

127- Tarak: Baş taranan tarak
demektir. Kadın ve erkek çorapla-
rında bulunur.

128- Kıvrım: İzah edilmiştir.

129- Kıvrım: İzah edilmiştir.

130- Yarım eller aldı: Senbo-
lik motifler arasında izah edilmiş-
tir kadın çoraplarında bulunur.

131- Kırkayak: Hayvani bir motiftir.

132- Kirazlı: Ayrıca Sivaslı adı da verilir. Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

133- Yarım kiraz: Kadın çoraplarında bulunur.

134- Tek ayak: Topal demektir kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

135- Kıvrım: Ayrıca çekirge adı da verilir. Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

136- Türkmen küpesi: Kadın çoraplarında bulunur.

137- Mekikli: Bazı köylerde baklava dilimi adı da verilir. Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

138- Deve boynu: İzah edilmiştir.

139- Salak ayşe: Bir köyde meşhur bir kadın kasdeilmektedir. Kadın çoraplarında bulunur.

140- Belkemer: İzah edilmiştir.

141- Belkemer: " "

142- Minareler: " "

143- Söğütdalı: Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

144- Baştaçı: Gelin başı demektir Gelinlere giydirilen çoraplarda bulunur.

145- Yaryara mail: Sembolik motiflerdir. Kadın çoraplarında ve erkeklerin kilerde bulunur.

146- Belcek: İzah edilmiştir.

147- Örümcek: Altındaki motifin adıdır. Erkek çoraplarında bulunur.

148- Pencere kafesi: Kadın çoraplarında bulunur.

149- Göbekli: Bir nevi çiçektir. Kadın çoraplarında bulunur.

150- ?

151- Kâse: Hamile kadınların ayağına giydirilen çoraplarda bulunan bir nevi motiftir.

152- ?

153- Parmaklı: Kadın çoraplarında bulunur.

154- Mandalla: Çamaşır mandalı manasınadır. Kadın çoraplarında bulunur.

155- Taraklı: Kadın çoraplarında bulunur.

156- Sinek: Bazı köylerde keleşek adı da verilir. Kadın çoraplarında bulunur.

157- ?

158- Şamdan: Kandil adı da verilir. Kadın çoraplarında bulunur.

159- Lambalı: Gaz lambası demektir. Kadın çoraplarında bulunur.

160- Tayyare: Kadın çoraplarında bulunur.

161- Tayyare: " "

162- ?

163- Çanak: Kara kazan adı da verilir. Erkek çoraplarında bulunur.

164- ?

165- Kedi izi: Kadın çoraplarında bulunur.

166- Yaprak: Kadın çoraplarında bulunur.

167- İtizi: Kedi ayağı adı da verilir. Kadın çoraplarında bulunur.

168- Kedi bastı: Kadın çoraplarında bulunur.

169- Zempere bıyığı: İzah edilmiştir.

170- Gül dalı: Kadın çoraplarında bulunur.

171- Küpeli: Kadın çoraplarında bulunur.

172- Lambalı: Erkek çoraplarında bulunur.

173- Kürek: Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

174- Armutlu: Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

175- Balık sırtı: El işlemlerinden çıkarılmış bir motif olup kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

176- Kandil: Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

177- ?

178- Minareli: Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

179- ?

180- ?

181- Muskalı: Nazar değmesinde uğurlu sayılır. Çocuk çoraplarında bulunur.

182- Boynuzlu: Hakaret edilecek bir adama örülüp gönderilen bir çorapta bulunmuştur.

183- Kutulu: Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

Su Yolu

Ceviz Kıynağı

Elifbe

SİVAS ÇORAPLARI ÜZERİNE BİR KAYNAK GÜN IŞIĞINA ÇIKMAYI BEKLİYOR!

M.Bülent Varlık

Yayın âleminin içinde olanlar bilir; bir sahafla dost olmak, her zaman sürprizlerle karşılaşmaya açık olmak demektir. Yıllardır arayıp bulamadığınız bir kitap, dergi ya da belge hiç hesapta yokken, birden karşınıza çıkabilir.

Yaklaşık yirmi yıllık dostum, Andrew Mango'nun çok isabetli tesbiti ile "sahaflar prensi" Ahmet Yüksel, geçenlerde şöyle bir uğradığımda, büyük bir heyecanla "koca" bir dosyayı önüme koydu. Daha dosyanın kapağını görür görmez, ben de onun heyecanına ortak oldum. Hele sıra sayfalara gelince

coşkumuz hiç tartışmasız "doruklara" ulaştı: Kenan Özbel'in kaleme aldığı ve onlarca deseni tek tek çizdiği "Sivas Çorapları" kitabının bir anlamda "yazma"sı elimin altındaydı.

PROF. DR. KENAN ÖZBEL

Bu mühim eseri kısaca da olsa tanıtmadan önce satırbaşları ile Prof. Dr. Kenan Özbel'in hayatından söz etmek istiyorum: K. Özbel, 1905 yılında Yanya'da doğdu. Küçük yaşlarda ailesi ile birlikte İstanbul'a göçtü. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin Resim Bölümü'nü

bitirdi. Anadolu'nun değişik yerlerinde ve Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulunda resim öğretmenliği yaptı. 1952'de Devlet Güzel Sanatlar Akademisi öğretim üyeliğine atandı. Bu kurumdan 1969'da emekliye ayrıldı, 1989'da da Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Omrü boyunca Anadolu topraklarını gezen Özbel, özellikle el sanatları alanında çok sayıda eseri toplayarak büyük bir koleksiyon oluşturdu. Bu arada, bazı köylerde tezgâhlar kurarak el sanatlarının gelişmesine katkıda bulundu. Çeşitli kurumlarda

Çelenk

etnografya bölümlerinin temelini attı. Konu ile ilgili olarak Anadolu Çorapları (1945), Oya ve Oya Çeşitleri (1947), Cıçım ve Sili (1947), Anadolu Kilimleri (1948), Kusaklar ve Kolonlar (1948), Anadolu Halı Seccadeleri (1949), Anadolu Tefriş Halıları (1949), Gürün Şalları (1949), Kasnak İşleri (1949), Konya Kaşıkları (1949), Beledi Dokumaları (1950), Türk Köylü Çorapları (1976) ve Knitted Stockings from Turkish Villages (1981) başlıklı kitapları kaleme aldı.

SİVAS ÇORAPLARI

Eser 36x51 ebadında büyük bir karton dosyanın içinde bulunmakta. Dosyanın kapığının ortasına, üzerinde daktilo ile yazılmış "No:3 Kenan Özbel (çizen ve yazan) Sivas çorapları" ibaresi bulunan bir etiket yapıştırılmış. Kapak sayfasında ise Kenan Özbel'in hazırladığı "Sivas Köy Çorapları" başlığı ve bir desen yer almakta. Eserin kaleme alınma tarihini gösteren bir kayıt bulunmamakta; ancak, Özbel'in diğer eserlerinin basılış tarihini dikkate alarak, bu çalışmanın da 1947-1949 yıllarında hazırlandığı ileri sürülebilir.

İlk sayfada, 10x30 ebadında iki sütunda "Önsöz" bulunmaktadır. Özbel, bu önsözde Türkiye'de kadın el sanatlarının başında örme işlerinin geldiğini belirtmekte, bunlar arasında da çorapların özel bir yeri olduğunu vurgulamaktadır. Sivas çorapları üzerine şu tesbitte bulunmaktadır:

"... Sivas'ta şehre inen köylülerin hangi köyden olduklarını çoraplarından

anlamak mümkündür... Meselâ: Bazı köylüler arasında evli, bekâr, yeni evlenmiş olanlarla çoban, arabacı ve büyük arazi sahipleri yanında çalışan işçileri çoraplarından ayırt etmek kabildir. Diğer bazı köylerde ise aynı kökten olan bir ailenin aynı renk ve şekillerle örülmüş çorap giydikleri de görülür."

Bundan sonraki beş sayfalık bölüm, "Sivas Çoraplarında Motifler" başlığını taşımakta.

Bu bölümde kısaca, çorapların kimler tarafından nasıl örüldüğü, motiflerin nasıl bulunduğu anlatılmakta ve genel olarak çoraplardaki motifler: 1- Sembolik motifler, 2-Çiçek ve meyveler, 3-Hayvan şekilleri, 4-Eşya şekilleri, 5-Mimari şekiller ve ulaştırma vasıtaları, 6-Hazır motifler ve 7-Tılsımlı motifler olarak sınıflandırılmakta.

Burada yer alan bir dipnotta yazarın belirtilen sınıflandırmanın dışında kalan az sayıdaki çoraplar ile ilgili olarak da bir kitap hazırlamakta olduğu anlaşılmaktadır. Kim bilir, belki günün birinde ona da rastlarız!

Daha sonraki kısma "Motiflerin Çoraplara Tatbiki" başlığı konmuş. Burada çorapların üç formda örüldüğü ve beş türe ayrıldığı belirtilmektedir. Her biri hakkında detaylı bilgilerin verildiği bu türler: lastikli çorap, Kürt veya Yörük çorabı, dizge çorap, kınalı çorap ve düz boy çorabıdır. Bu ayırımın yapıldığı sayfada çini mürekkebi ile yapılmış altı desen de mevcut.

Ardından "Çoraplarda Renk" konusu üzerinde duruluyor.

Eserin 11-47. sayfalarında türlerine göre çorap desenleri çizimleri ve fotoğraflar yer almaktadır. Guvaş boya ile yapılan ve bizzat sanatçının elinden çıkan 191 desenin her biri çerçevelenip asılacak nitelikte. Burada desenlerle ilgili olarak ayrıca 8 fotoğrafa yer verilmiş. Ardından gelen 14 fotoğraf da belgesel nitelik taşımaktadır.

Çalışmanın son kısmında "Motif Adlarını Açıklayan Cetvel" yer alıyor. Buradan rasgele birkaç örnek aktarıyoruz:

Çelenk

"5-Aynalı: Uğurlu sayılan bir şekildir. Erkek çoraplarında tesadüf edilir.

21-Bidik: Güzel manasına kullanılır. Kadın çoraplarında bulunur.

38-Muhaccere: Pencere manasına kullanılır. Kadın ve erkek çoraplarında bulunur.

47-Vah yandım: Bu motif hakkında ayrıca (ah yandım vah yandım bu çorabı giyip bu gece bize gelesin) denilmektedir. Bu ise tamamıyla örücüler tarafından yapılmıştır. Erkek çoraplarında bulunur.

50-Gönül çengeli: Gönül işlerinde tesiri olduğuna inanılan tılsımlı bir motiftir. Kadın çoraplarında bulunur.

90-Aynalı: Yeni damatlara mahsus çoraplarda bulunur.

151-Kâse: Hamile kadınların ayağına giydirilen çoraplarda bulunan bir nevi motiftir.

181-Muskalı: Nazar değmesinde uğurlu sayılır. Çocuk çoraplarında bulunur."

Kanımızca, günümüze kadar bilinmeyen bu eserin yayınlanması sadece Sivas değil, Türkiye kültür tarihine büyük bir katkı sağlayacaktır. ■

Eseri kullanmama izin veren Sanat Kitabevi sahibi Ahmet Yüksel'e teşekkür ederim.

Seven
conspires

